

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Kateřina MRAKAVOVÁ

**Ekoturismus jako udržitelná aktivita v CHKO
Jeseníky**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.

Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci řešila sama, a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

Olomouc, 2009

.....

podpis autorky

Děkuji Mgr. Pavlu Klapkovi, Ph.D. za ochotné vedení práce, za účinnou metodickou, pedagogickou a odbornou pomoc a další účinné odborné rady při vypracování diplomové práce.

Olomouc 2009

Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, katedra geografie

Akademický rok **2007/2008**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

student

Kateřina MRAKAVOVÁ

obor (studijní kombinace)

Biologie–Geografie

Název práce:

Ekoturismus jako udržitelná aktivita v CHKO Jeseníky

Ecotourism as a sustainable activity in the Jeseníky PLA

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je analyzovat předpoklady rozvoje ekoturismu v CHKO Jeseníky a dále zhodnotit současný stav problematiky a možnosti budoucího vývoje v území.

Struktura práce:

1. Úvod, vymezení a základní charakteristika území
2. Cíle, teoretické předpoklady a metody zpracování
3. Předpoklady rozvoje ekoturismu
4. Hodnocení současného stavu – dotazníkové šetření
5. Možnosti budoucího vývoje
6. Závěr
7. Shrnutí – Summary (česky a anglicky), klíčová slova – key words

Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

Leden 2008 – náplň jednotlivých kapitol, podrobná osnova

Červen 2008 – kapitoly 1 – 3

Leden 2009 – kapitoly 4 – 6

Rozsah grafických prací: grafy, mapy, fotografická dokumentace

Rozsah průvodní zprávy: 20 000 až 24 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

- DOLEŽAL, T., HOŠEK, R., NOVÁKOVÁ, E. (2000): Zásady TUR v cestovním ruchu. In: Moldan, B., Hák, T., Kolářová, H., eds. (2002): K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek – svazek III. ČŽP UK, Praha.
- EAGLES, P. F. J., MCCOOL, S. F., HAYNES, C. D. A. (2002): Sustainable Tourism in Protected Areas: guidelines for planning and management. IUCN, Gland and Cambridge, 183 s.
- FILOVÁ, A. (2002): Trvalo udržitelný rozvoj vo vzťahu k rozvoju cestovného ruchu. In: Acta facultatis rerum naturalium Universitatis Comenianae, Geographica 42, s. 81 – 88.
- HALL, L., LEW, A. A., eds. (1998): Sustainable Tourism: a geographical perspective. Prentice Hall, New York, 248 s.
- MARIOT, P. (1983): Geografia cestovného ruchu. Veda, Bratislava, 252 s.
- PÁSKOVÁ, M. (2001): „Udržitelný rozvoj“ cestovního ruchu. Geografie – Sborník ČGS 106:3, s. 178 – 195.
- WILLIAMS, S. (1998): Tourism Geography. Routledge, London, 212 s.
- WOOD, M. E. (2002): Ecotourism: principles, practices, and policies for sustainability. UNEP, Paris, 62 s.

Vedoucí diplomové práce: Pavel Klapka

Datum zadání diplomové práce: 18. 11. 2007

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2009

vedoucí katedry

vedoucí diplomové práce

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Cíle práce	9
3. Teoreticko-metodologická východiska	11
3. 1. Udržitelný rozvoj	11
3. 2. Cestovní ruch (turismus).....	12
3. 3. Udržitelný cestovní ruch	13
3. 3. 1. Podoby udržitelného cestovního ruchu	14
3. 4. Metody zpracování.....	16
3. 5. Rešerše literatury.....	18
3. 5. 1. Udržitelný rozvoj	18
3. 5. 2. Cestovní ruch	19
3. 5. 3. Ekologické zemědělství	20
3. 5. 4. Jeseníky	20
4. Vymezení a základní charakteristika území.....	21
4. 1. Geomorfologické členění Hrubého Jeseníku	22
4. 2. Geologické vymezení.....	24
4. 3. Vodstvo	24
4. 4. Flóra	25
4. 5. Fauna.....	26
4. 6. Klimatické podmínky.....	26
4. 7. Pedologické vymezení	27
4. 8. Vnitřní členění oblasti a charakteristika jejích částí	28
5. Předpoklady rozvoje ekoturismu v CHKO Jeseníky.....	31
5. 1. Přírodní předpoklady.....	31
5. 2. Zemědělské předpoklady	36
5. 3. Infrastrukturní předpoklady	37
5. 4. Demografické předpoklady	38
5. 5. Finanční předpoklady.....	38
5. 6. Dopravní předpoklady (komunikační)	41
5. 7. Kulturně-historické předpoklady	45
5. 8. Právní předpoklady	50

6. Hodnocení současného stavu-dotazníkové šetření.....	52
7. Možnosti budoucího vývoje.....	60
7. 1. Ekologické zemědělství	60
7. 1. 1 Ekologické zemědělství v Jeseníkách	62
7. 2. Cestovní ruch	64
7. 2. 1. Důvody malého zájmu Čechů o ekoturistiku a agroturistiku, možnosti řešení	66
8. Závěr	71
9. Shrnutí, klíčová slova.....	73
10. Summary, key words.....	75
11. Použitá literatura	77
Přílohy	

1. Úvod

V současné době ve společnosti získává na významu zájem o růst kvality života. Jednou z oblastí, která je v tomto ohledu pokládána za stěžejní, je životní prostředí. Stále více lidí se zajímá o jeho ochranu, o možnosti, kterými lze zajistit, že budeme žít v dobře udržované krajině s čistým ovzduším i vodou; jak zajistit, aby ekonomické a ekologické požadavky byly uvedeny v soulad, to znamená na jedné straně zajistit ekonomický růst, růst životní úrovně i rozvoj hospodářství, ale na druhé straně také zajistit zachování našeho přírodního bohatství (celostátně i regionálně) a zabránit jeho ničení průmyslovou či jinou činností. Na tuto skutečnost stále více berou zřetel orgány státu i územně správních celků (v České republice jsou jimi např. kraje a obce) a také existuje celá řada občanských sdružení či ekologických hnutí, jejichž členové ve svém volném čase vyvíjejí činnosti, jimiž chtějí „udělat něco pro přírodu“.

Tento zvýšený zájem o ekologická témata významně souvisí se stále hlubším začleňováním České republiky do evropských struktur, zejména Evropské unie, jejíž mnohé členské státy jsou v tomto ohledu daleko před námi (zejména Rakousko, Německo, Švédsko nebo Finsko), a jež jsou pro naši zemi v mnoha ohledech vzorem. Jedná se totiž o mimořádně bohaté a vyspělé státy, které svým občanům nabízejí vysokou kvalitu života, přičemž jedním ze stěžejních pilířů je kvalita životního prostředí, která má příznivý dopad zejména na zdraví a demografické ukazatele jako je průměrná délka dožití. Tyto země jasně ukazují, že je možné pečovat o krajinu a její rozvoj, aniž by takové jednání jakkoliv ohrožovalo ekonomický růst a růst životní úrovně. Takové země jsou pak také tahouny ekologických politik v celé Evropské unii a iniciují pravidla, která by (v tomto ohledu) méně vyspělé země samy neakceptovaly. Nejde pouze o rozvoj ekologických politik v celých státech, ale i v jednotlivých regionech (nejen vnitrostátně, ale třeba i v tzv. euroregionech, kde jde o příhraniční spolupráci).

Vzhledem k důrazu EU na regionální politiku, a na snahy o rozvoj všech regionů, získávají pojmy jako ochrana životního prostředí a udržitelný rozvoj velký význam. Některé regiony jsou totiž hospodářsky slabé a jejich jedinou devizou je neporušená krajina vhodná pro určitý typ cestovního ruchu či zemědělství. Vzhledem ke změnám životního stylu a novým trendům, jak v cestovním ruchu, tak i zemědělství, získávají tyto

regiony na významu a objevuje se u nich potenciál růstu, pokud budou schopny tyto nastupující trendy zachytit a využít.

Jde zejména o to, že stále větší množství lidí je přesyceno životem v technicky orientované civilizaci, a proto tito lidé rádi využijí možnost trávit alespoň volný čas někde na venkově a v přírodě. Pro mnohé je to výborný způsob relaxace či trávení dovolené (a také sportovního vyžití). Přitom často upřednostňují místa, která jsou stranou masového turistického ruchu a která nejsou cestovním ruchem ještě poznamenána. Takový způsob trávení volného času má kromě rekreujících se turistů význam i pro místní obyvatele, pro které může být zdrojem příjmu (takřka jediným kromě zemědělství).

V poslední době se objevily nové trendy, které vedou k využití přírodní krásy a kvalitní krajiny bohatých regionů. Existují v podstatě tři základní způsoby. Jednak je to zemědělství, a protože se obvykle jedná o odlehlé regiony vzdálené od hustě zalidněných oblastí i průmyslu, tak jsou to právě extenzivní zemědělství, rodinné farmy a ekozemědělství, které mají velký potenciál. Dále je to turistický ruch, opět ideálně ekoturistika, tedy takové způsoby turismu, které krajinu neznehodnotí výstavbou rozsáhlého zázemí, jako jsou ubytovací komplexy, parkoviště, silnice, letiště, golfová hřiště či zábavní parky apod., které obvykle vzniká, pokud se určitá oblast stane cílem masového přílivu turistů. A konečně lze obě tyto možnosti skloubit v podobě tzv. agroturistiky tak, že na místa, kde hospodaří ekologičtí zemědělci, budou sezónně dojíždět turisté, kteří si zkusí, co takový život a práce na ekofarmě obnáší, a zároveň majitelům těchto farem přinesou sezónní zvýšení zisku. To přinese užitek všem zúčastněným (jak hmotný tak i ve sféře zážitků, duševního obohacení a psychické pohody a relaxace).

V Olomouckém kraji, kde žiji (s částečným přesahem do kraje Moravskoslezského), se nachází právě jedna taková (ekonomickým výkonem a životní úrovní slabá) oblast Chráněná krajinná oblast Jeseníky (dále i CHKO Jeseníky). Tato oblast je typickým příkladem regionu, který má potenciál růstu právě v oblastech jako je agroturistika, ekologické zemědělství či ekoturistika.

A právě možnostmi využití těchto ekonomických aktivit (především ekoturistiky) pro růst a rozvoj daného regionu se zabývám ve své diplomové práci.

2. Cíle práce

Cílem mé diplomové práce je postihnout problematiku ekoturistiky v regionu Chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Ekoturistika je jednou z forem udržitelného turismu, jejím cílem je skloubit cestování do přírodních oblastí (zodpovědně, tak aby nedocházelo k poškozování krajiny) s ochranou přírodního i kulturního dědictví a také s rozvojem dané oblasti i růstem blahobytu jejích obyvatel.

Právě tím, jaké možnosti v této oblasti nabízí CHKO Jeseníky, do jaké míry lze zajistit rozvoj tohoto regionu právě důrazem na využití jeho potenciálu v oblasti ekoturistiky (ale také agroturistiky a ekologického zemědělství), zda a do jaké míry lze tímto způsobem zlepšit životní úroveň obyvatel daného regionu se budu zabývat ve své práci.

Uspořádání kapitol se bude mírně lišit, než jak je uvedeno v zadání diplomové práce. Kapitola věnující se vymezení a základní charakteristice území bude probrána samostatně.

Nejprve se budu věnovat základním předpokladům nutným k rozvoji ekoturistiky, a to v několika oblastech (přírodní předpoklady, kulturně-historické a společenské předpoklady, dopravní, finanční a právní předpoklady). Těmito předpoklady jsou míněny podmínky, jejichž existence či absence může zvýšit či naopak snížit pravděpodobnost, že se v dané oblasti podaří naplnit cíl jejího rozvoje právě díky ekoturistice. Součástí této kapitoly bude také stručná charakteristika zmíněné oblasti (teritoriální vymezení, geomorfologický vývoj, fauna a flóra v oblasti, vymezení a charakteristika jednotlivých zón CHKO).

V další kapitole se budu zabývat vyhodnocováním dotazníků, které jsem použila ke zjištění faktické situace v oblasti ekologického zemědělství v regionu CHKO Jeseníky. Půjde o zjištění časového rámce dané činnosti (tj. od kdy se subjekty podobné činnosti v regionu věnují, zda jsou činnost a její případné doprovodné služby provozovány sezónně či celoročně); o zjištění náplně této činnosti (pouze zemědělství, pouze cestovní ruch, obě tyto aktivity současně či ještě i jiná činnost) a případně zda (a jaké) plány mají subjekty do budoucna. Dále detaily této činnosti (rozsah – tj. například velikost živočišné a rostlinné produkce, velikost ubytovacích kapacit v případě orientace na cestovní ruch) a celou řadu

jiných ukazatelů. Z těchto konkrétních údajů získaných od jednotlivých subjektů lze pak vyvodit i některé obecné závěry, jež jsou také obsahem této kapitoly. Dotazování bylo přitom provedeno na reprezentativním vzorku 21 subjektů.

V další – samostatné – kapitole své diplomové práce se zabývám možnostmi budoucího vývoje v této oblasti, jaké mají ekoturistika (nebo i agroturistika a ekologické zemědělství) perspektivy a to jak obecně v celé České republice, tak zejména v regionu CHKO Jeseníky. Tyto perspektivy budu vyvozovat jednak ze statistických dat obsažených v odborné literatuře, tak i názorů odborníků na tuto problematiku, také z názorů subjektů zúčastněných na mnou prováděném výzkumu, a konečně se pokusím zformulovat i svůj osobní subjektivní názor na tuto problematiku.

V závěru této práce se pak pokusím stručně shrnout, zda a do jaké míry se mi podařilo tyto vytyčené cíle splnit, a k jakým závěrům jsem při tom došla.

3. Teoreticko-metodologická východiska

Cestovní ruch má velký vliv na společnost a přírodní zdroje určité oblasti. Tvoří tak spolu s infrastrukturou základní předpoklady k jeho uskutečnění. Zmírnění působení cestovního ruchu na životní prostředí tedy představuje základní podmínku pro jeho dlouhodobě „udržitelný rozvoj“.

Definice cestovního ruchu a udržitelného rozvoje existuje mnoho a každý autor je pojímá jiným způsobem. Tato kapitola bude tedy věnována objasnění odborných pojmů a teoretických problémů z obou těchto oblastí a jejich chápání a porozumění jim v této diplomové práci.

3. 1. Udržitelný rozvoj

Právní řád České republiky definuje pojem „trvale udržitelný rozvoj“ jako rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů (§ 6 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí). Evropský parlament o dekádu později definoval udržitelný rozvoj takto: „Udržitelný rozvoj znamená zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti pro současné a příští generace.“ Tyto definice by byly vyhovující, kdyby únosná kapacita ekosystémů měla začít být teprve nyní či v budoucnu překračována. Za současných podmínek se však jedná o formulace, které opomíjí skutečnost, že kapacita některých ekosystémů už je po dekády překročena, významná část biodiverzity ztracena a přesto blahobytu není dost pro všechny. Jsou to tedy formulace politicky kompromisní a vnitřně rozporné.

V současnosti existuje řada dalších definic. Světově známou je ta, která je obsažena ve zprávě Světové komise pro životní prostředí a rozvoj (WCED,1987). Ta uvádí, že udržitelný rozvoj je takový, který uspokojuje současné potřeby, aniž by přitom snižoval schopnost budoucích generací naplňovat jejich potřeby. Prakticky s každou z nich lze polemizovat, protože udržitelný rozvoj není jednoduchá a přesná kategorie, nýbrž něco, čeho musí lidstvo dosáhnout, chce-li zabezpečit životodárné podmínky pro pokračování

lidského rodu. V nejjednodušší podobě znamená rozvoj, který lze dlouhodobě udržet. V obecné rovině pak znamená takovou novou hodnotovou orientaci lidstva a takový směr vývoje lidské společnosti, kdy jsou uspokojovány základní potřeby všech obyvatel Země, kdy možnosti a svobody žijící generace nejdou na úkor možností a svobod generací příštích a kdy se prosazuje harmonie mezi lidstvem a přírodou¹. Někteří autoři (např. M. Pásková, 2001) vnímají pojem „udržitelný rozvoj“ jako vnitřně rozporuplný. „Rozvoj“, který v podstatě znamená změnu stavu, si totiž protiče s „udržitelností“. Ta naopak spočívá v zachování únosného stavu prostředí.

Jiní (např. D. Mourek, 2002, L. Beneš, M. Kalman, M. Osvaldová, T. Salov, 2008) vidí v narůstajících problémech cestovního ruchu potenciální hrozbu pro sociální, ekonomickou i environmentální sféru v turistických destinacích. Proto označují udržitelnost za velice důležitou koncepci pro turismus. Podle nich se zvyšuje potřeba najít alternativu, která by byla vlídná pro ŽP a také pro místní obyvatelstvo. Ekonomický růst v turistickém průmyslu nemusí být vždy nejlepším řešením, protože vše mluví proti trvalé udržitelnosti. V současné době lidé stojí před dilematem, jak udržet ekonomický růst a zároveň zachovat nezničené lokality. Turismus nemůže být dále vnímán jako komerční aktivita, která nemá významný dopad na přírodní a socio-kulturní prostředí, do něhož je situována. Turismus má zcela jedinečné postavení v tom smyslu, že je schopen stát se ekonomickým i sociálním přínosem pro místní komunity a má zároveň prostředky udržovat a chránit ŽP. Za udržitelnost jsou ovšem odpovědni všichni zúčastnění aktéři.

3. 2. Cestovní ruch (turismus)

Definice cestovního ruchu není jasně stanovena, a proto jich existuje mnoho. Někteří autoři do nich totiž zahrnují své chápání podstaty a funkce cestovního ruchu. Podle Světové organizace turismu (WTO) je cestovní ruch definován jako souhrn aktivit osob cestujících do míst mimo jejich obvyklé prostředí nebo pobývajících v těchto místech po dobu kratší než jeden souvislý rok za účelem trávení volného času, podnikání nebo jinými účely. Tuto definici uvádějí i M. Pásková, J. Zelenka (2002), kteří ji však rozšiřují. Do cestovního ruchu tak zahrnují i souhrn procesů budování a provozování zařízení služeb pro účastníky cestovního ruchu včetně aktivit osob, které tyto služby nabízejí a zajišťují,

¹ <http://www.sustainable.cz/ceusurhlavni.htm>

aktivit spojených s využíváním a ochranou zdrojů pro cestovní ruch, a dále souhrn politických a veřejně právních aktivit a reakci místní komunity a ekosystémů na uvedené aktivity. M. Pásková (2001) používá rozlišení „měkký“ a „tvrdý“ cestovní ruch. Kritérium „tvrdosti“ je zde vztahováno k ohleduplnosti aktivit cestovního ruchu k životnímu prostředí. Měkký cestovní ruch se vyznačuje výraznější vazbou na místní komunitu a respektem k místnímu prostředí. Jako příklad uvádí aktivity spojené s pobytem na venkovském statku či pobyty ve volné přírodě, které jsou zaměřené na poznávání prostředí a vytvářejí minimální tlak na výstavbu turistické infrastruktury. Důraz je zde tedy kladen spíše na vlastní poznávací činnost a kontakt s místními obyvateli, kdežto „tvrdý“ cestovní ruch je orientován na spotřebu zboží často dováženého ze zahraničí a čerpání služeb, které jsou nezdědka zajišťovány imigranty v rámci sezónního navýšení turistické poptávky. Je zde snaha o zapojení místních zdrojů a zamezení masovosti CR.

V. Kremsa (2004) uvádí 4 strategie, navrhuující řešení problémů masového turismu: 1) změnit typ turismu, 2) zredukovat počet turistů na úroveň, která je pro prostředí únosná, 3) změnit samotný zdroj turismu, 4) vzdělávat turisty, návštěvníky, obchodní společnosti a vlády jednotlivých států, což by vedlo k redukci negativních dopadů CR a zároveň ke kontrole nad rozvojem. Tato strategie je nejvíce žádaná, bohužel je realizovatelná v dlouhodobém časovém horizontu.

Měkký cestovní ruch je synonymem pro udržitelný cestovní ruch. Používá se také označení jako například zelený, odpovědný, inteligentní, postindustriální, alternativní, šetrný, ohleduplný turismus atd. (M. Pásková, 2001).

Někteří autoři (např. D. A. Fennel, 2003) se sice také řídí rozdělením cestovního ruchu podle druhu destinace a turistických vlastností, používají však jiná označení. Obdobou „tvrdého“ je zde tedy „masový“ cestovní ruch, jehož opakem je alternativní turistika nebo jiné zvláštní formy cestovního ruchu.

3. 3. Udržitelný cestovní ruch

Poněkud složitou, ale vyčerpávající definici udržitelného cestovního ruchu uvádí M. Pásková, J. Zelenka (2002). Ta říká, že udržitelný je takový cestovní ruch, kdy aktivity a služby poskytované návštěvníkům a vlastní aktivity návštěvníků ovlivňují přírodní a

antropogenní životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek pouze v takové míře a kvalitě, která neobnovitelně negativně nemění globální ani lokální životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek a neomezuje tak možnost využití cestovním ruchem a další antropogenní využití destinace v budoucnosti, stejně jako funkce biosféry.

T. Doležal, R. Hošek, E. Nováková (2000) pak vymezují několik principů, na kterých je udržitelný cestovní ruch založen: 1) Přírodní a kulturní prostředí má svou vnitřní hodnotu a jeho ochrana je základem pro dlouhotrvající úspěch, 2) Vztah mezi turismem a prostředím, jak přírodním, tak také kulturním, musí být koncipován tak, aby byl dlouhodobě udržitelný, 3) Turismus může vylepšovat unikátní přírodní a kulturní prvky, 4) Turistické aktivity by měly plně respektovat a reflektovat přírodní prostředí, 5) Únosná kapacita prostředí by měla být hlavní úvahou při řízení ochrany přírodního a kulturního dědictví, 6) Mělo by být dosaženo vyváženosti mezi potřebami návštěvníků, prostředím a místními obyvateli, 7) Zapojení místních do procesu plánování udržitelného turismu je bazální pro harmonii mezi turismem a místním obyvatelstvem.

Důležitým prvkem u trvale udržitelného turismu (TUT) je únosná kapacita prostředí. Pokud ji TUT překročí, tak jeho dopady mohou být stejně škodlivé jako u masového turismu. M. Pásková (2001) člení únosnou kapacitu udržitelného turismu na 1) fyzicky únosnou kapacitu, 2) ekologicky únosnou kapacitu, 3) socio-kulturně únosnou kapacitu, 4) ekonomicky únosnou kapacitu, 5) psychologicky únosnou kapacitu a 6) institucionální.

3. 3. 1. Podoby udržitelného cestovního ruchu

Do udržitelného cestovního ruchu náleží různé alternativní formy, ať už je to ekoturismus, agroturistika, ekoagroturistika, chalupaření atd. Někteří autoři (např. T. Doležal, R. Hošek, E. Nováková, 2000) nijak nevymezují jejich uspořádání v rámci udržitelného turismu a chápou agroturistiku jako součást ekoturismu (tím jsem se také řídila ve své diplomové práci). Jiní naopak (např. M. Pourová, 2000) rozdělují udržitelný turismus na ekoturismus a venkovský cestovní ruch. Venkovský cestovní ruch pak rozčleňují na vesnickou turistiku, agroturistiku, ekoagroturistiku, chataření a chalupaření.

Pojem ekoturismus je často užívaný, přičemž není vždy jasný jeho obsah. V poslední době se prosadila celosvětově používaná definice ekoturismu jako turismu souvisejícího s chráněnými územími. Pro podmínky ČR je spíše vhodná definice ekoturismu jako formy zodpovědného cestování do přírodních oblastí, která si klade za cíl minimalizaci negativních vlivů cestovního ruchu na životní prostředí a společnost, která dále přispívá k financování chráněných oblastí a která slouží jako zdroj příjmů pro místní obyvatelstvo. Ekoturismus je tedy vymezen třemi základními veličinami: cílovou oblastí, vlivy cestovního ruchu a individuální motivací (T. Doležal, R. Hošek, E. Nováková, 2000). Jeho cílem je také vzdělávání návštěvníků v oblasti udržitelného rozvoje. Termín ekoturismus je v Evropě méně užíván než na jiných kontinentech, avšak koncepty a principy ekoturismu jsou zde srovnatelně důležité jako kdekoli jinde. Ekoturistu je možno pak charakterizovat jako vysoce uvědomělého turistu, jež minimalizuje své dopady na ŽP výběrem vhodné dopravy, upřednostňováním certifikovaných výrobků a služeb a šetrným chováním v destinaci. Upřednostňuje regionální výrobky a služby, čímž zároveň podporuje místní komunitu, má zájem o vzdělávání se v oblasti udržitelného rozvoje a je ochoten přispívat na ochranu přírody v navštívené oblasti (L. Beneš, M. Kalman, M. Osvaldová, T. Salov, 2008).

D. A. Fennel (2006) koncipoval vlastní definici ekoturismu jako udržitelnou formu turistiky založenou na přírodním bohatství, která je zaměřena na získávání zážitků a studium přírody a která je eticky řízena k tomu, aby měla malé dopady, nulovou spotřebu a byla místně orientovaná. Měla by přispívat k ochraně přírodních oblastí, ve kterých se objevuje.

M. Fajkusová (2005) vymezuje pojmy venkovská turistika a agroturistika, které bývají často zaměňovány. Venkovská turistika je širším pojmem pro pobyt a čerpání služeb cestovního ruchu vázaných na oblast venkova. Patří sem aktivní způsob trávení dovolené a volného času spojené s pěší turistikou, cykloturistikou, sportem, návštěvami přírodních krás a historicko-kulturních památek ve venkovském prostoru. Do této oblasti spadají též akce pořádané u příležitosti uchovávání kulturních, folklórních, řemeslných a jiných aktivit spojených s regionální tradicí.

Agroturistika je forma venkovské turistiky, kterou provozuje zemědělec – farmář a slouží mu jako vedlejší finanční zdroj (nezemědělský) k udržení nebo rozšíření jeho pracovní činnosti, tj. výroby zemědělských produktů (rostlinných nebo živočišných).

Představuje jedinečnou symbiózu zemědělství a turistiky. Ta má vždy vztah k zemědělským pracím nebo usedlostem se zemědělskou funkcí. Své zázemí má na zemědělském hospodářství, zejména pak na rodinných farmách. Agroturistika je ideálním typem rodinné dovolené. Umožňuje strávit volný čas ve zdravém prostředí českého venkova. Host agrofarmy se může volně pohybovat po celé farmě a má tak jednoznačnou možnost se seznámit s chodem farmy, včetně domácích i hospodářských zvířat, může si také vyzkoušet typické úkony spojené se zemědělskou výrobou. Většinou si také může na farmě zakoupit její produkty (mléko, tvaroh, sýry, vejce, čerstvou zeleninu a ovoce) a tím umožňuje zemědělskému podnikateli realizovat část hlavní zemědělské produkce bez zbytečných mezičlánků přímo na farmě. V okolí farmy má pak jedinečnou možnost výletů, koupání nebo sběru plodů a hub.

Někteří autoři (např. M. Pourová, M. Stříbrná, 2003) označují agroturistiku za významnou podnikatelskou činnost, která může být pro venkov potenciálním zdrojem příjmů a nových pracovních příležitostí.

Speciálním druhem agroturistiky je pak ekoagroturistika. Opět existuje k tomuto pojmu spousta definic a na základě shrnutí určitých rysů z nich vyplývá, že je shodná s agroturistikou, s tím rozdílem, že se provozuje na ekologicky zaměřených farmách (T. Doležal, R. Hošek, E. Nováková, 2000). S těmito všemi pojmy souvisí samozřejmě také pojem ekologické zemědělství. Ze všech definic, které existují (např. J. Moudrý, 2007 nebo zákon č.242/2000 Sb.) vyplývá, že jde o extenzivní hospodaření bez využívání chemických prostředků, umělých hnojiv, s šetrným přístupem k chovu hospodářských zvířat a k využívání krajiny.

3. 4. Metody zpracování

Pro zpracování diplomové práce jsem použila několik metod. První z nich bylo studium literárních pramenů. Čerpala jsem z odborných obecných i regionálních publikací, které se zabývají jednak problematikou cestovního ruchu, jeho alternativními formami a také zemědělskou činností a rovněž z materiálů, které mi poskytlo Informační centrum Bioinstitut v Olomouci. Informace byly také získány z internetových zdrojů a periodik.

Velmi důležitou metodou bylo dotazníkové šetření, které proběhlo na vzorku 21 respondentů v CHKO Jeseníky a přilehlých oblastech (Pusté Žibřidovice, Staré Město, Hanušovice), kde bylo zjištěno ekologické hospodaření nebo poskytování ekoagrotistiky. Cílem výzkumu byli farmáři řídící se ekologickým způsobem hospodaření a zaregistrovaní v KEZ o.p.s. (Kontrola ekologického zemědělství).

Respondenti byli majitelé ekofarem a dotazníky byly vyplňovány tazatelem. Výzkum probíhal v letním období v roce 2008.

Každý dotazník se skládal z 2 hlavních částí. První část se týkala podnikání v cestovním ruchu. Obsahovala 13 otázek a zjišťovala například typy ubytování, počet pokojů, lůžek, přibližné ceny za ubytování, obsazenost podle sezón, charakteristiku hostů atd. Druhá část, skládající se ze 7 otázek, se zabývala podnikáním v zemědělství. Dotazovaní odpovídali na otázky související s výměrou obhospodařované půdy, počtem pracovníků, výrobním zaměřením zemědělské činnosti aj. V dotazníku bylo zahrnuto také 6 otázek sloužících k identifikaci respondenta a 8 otázek zjišťujících spolupráci ekozemědělce s obcí, jeho plánů do budoucna či využívání dotačních titulů.

Z důvodů zajištění srovnatelnosti dat byl dotazník převzat z publikace Ekologické zemědělství v Krkonoších: vlivy na krajinu a regionální rozvoj (P. Klapka, E. Klapková, S. Martinát, 2005).

Samotné řešení diplomové práce pak tedy proběhlo komparací, sběrem, doplňováním a analýzou získaných informací všemi těmito uvedenými metodami.

Textová část diplomové práce byla sepsána v programu Microsoft Word. Tabulky uvedené v textu byly pak vytvořeny v programu Microsoft Excel. V práci jsou také použity fotografie, které jsou převzaty stejně jako některé mapy a obrazový materiál. Mapa v příloze č. 3 je vytvořena v programech arcVIEW a arcGIS.

3. 5. Rešerše literatury

3. 5. 1. Udržitelný rozvoj

Počátkem 60. let se ozývají varovné hlasy o prudkém zhoršování stavu životního prostředí a jeho limitujícím vlivu na socioekonomický rozvoj a růst lidské populace. V roce 1972 byl publikován známý dokument tzv. Římského klubu s názvem Meze růstu (Meadows a kol., 1972), který upozorňoval na omezenost a vyčerpatelnost přírodních zdrojů. Jako jediné možné řešení přežití lidstva bylo navrhováno drastické omezení ekonomického a populačního růstu (J. Moudrý, 2007).

Myšlenka trvale udržitelného ruchu vešla v obecné povědomí po Světové konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED), která se konala v roce 1987 v Riu de Janeiro. Byla zde zveřejněna zpráva „Naše společná budoucnost“, kterou zpracoval komise pod vedením Gro Harlem Brundtlandové. Tato deklarace z Ria je jedním z vrcholných pokusů o formulaci celosvětově obecně platných zásad udržitelného ruchu. Formuluje 27 principů udržitelného ruchu, na které navazuje tzv. „Agenda 21“ (Akční plán rozvoje pro 21. století) z roku 1992, která ve 40 kapitolách navrhuje konkrétní činnosti, které slouží k prosazování udržitelného rozvoje v praxi.

V roce 2002 se v Johannesburgu konal „Světový summit o udržitelném rozvoji (WSSD), na němž byla přijata „Johannesburská deklarace o udržitelném rozvoji“. Jejím cílem bylo kromě jiného ve 34 bodech zhodnotit globální změny životního prostředí a lidské společnosti, které nastaly od roku 1992 v reakci na závěry Summitu Země v Rio de Janeiro.

Ze zahraničních autorů se problematice udržitelného cestovního ruchu věnují např. L. Hall, A. A. Lew (1998), ale také P. F. J. Eagles, S. F. McCool, C. D. A. Haynes (2002), kteří napsali významné dílo „Sustainable Tourism in Protected Areas: guidelines for planning and management. Jedná se o soubor pokynů pro správce chráněných oblastí a ostatní zájemce, kterým radí, jak nejlépe tato území chránit, jak v nich plánovat aktivity turistů a cestovní ruch, aby se všechny tyto činnosti mohly vyvíjet trvale udržitelným směrem.

Z českých publikací pak stojí za zmínku projekt, který byl koordinován Centrem Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí pod názvem „K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek“ (B. Moldan, T. Hák, H. Kolářová, 2002).

3. 5. 2. Cestovní ruch

Problematikou cestovního ruchu se zabývá mnoho autorů. V rámci výše zmíněného projektu Univerzity Karlovy je to D. Mourek (2000), ze slovenských pak např. P. Mariot (1983) nebo A. Filová (2002), která se stejně jako česká autorka M. Pásková (2001) zaměřuje na udržitelnost ve vztahu k cestovnímu ruchu. Další obecnou knihou o geografii cestovního ruchu, tentokrát anglickou, je „Tourism Geography“ (S. Williams, 1998).

Stěžejními pro mou diplomovou práci však byly publikace o alternativních formách cestovního ruchu. Zatímco o agroturistice jich existuje spousta, u ekoturismu je tomu naopak. Významná díla z oblasti ekoturismu jsou převážně od zahraničních autorů, např. od D. A. Fennela (1996) nebo M. E. Wooda (2002), který je zastáncem názoru, že i když je primárním potenciálem ekoturistiky vytvářet pozitivní environmentální a sociální dopad, může být rovněž škodlivá, pokud není provedena správně. Jeho dílo obsahuje praktické pokyny a bylo vytvořeno pro odborníky, kteří chtějí v praxi rozvíjet ekologicky a sociálně zdravou ekoturistiku.

Více literatury bylo napsáno o agroturistice. Většina vznikla po roce 1989, kdy byl její rozvoj možný. Od té doby totiž docházelo v České republice k výrazným změnám venkova související s restrukturalizací zemědělské výroby, a proto se hledalo alternativní řešení především v mimoprodukčních formách zemědělství (D. Škodová- Parmová, 2007).

Využívala jsem především děl M. Němčanského (1996), M. Stříbrné (2005) a D. Parmové-Škodové (2007), kteří se zaměřují na příčiny vzniku a vývoj agroturistiky. Uvádějí její význam, očekávaný vývoj a také srovnávají její úroveň v České republice se zahraničím. Stěžejní však byla publikace „Agroturistika. Možnosti rozvoje a perspektiva v České republice“ z roku 2000 od M. Pourové. Zabývá se zde možnostmi rozvoje a perspektivou agroturistiky v rámci celé České republiky, dále v jednotlivých krajích a konkrétněji na severní Moravě v jednotlivých okresech z pohledu starostů měst a obcí.

3. 5. 3. Ekologické zemědělství

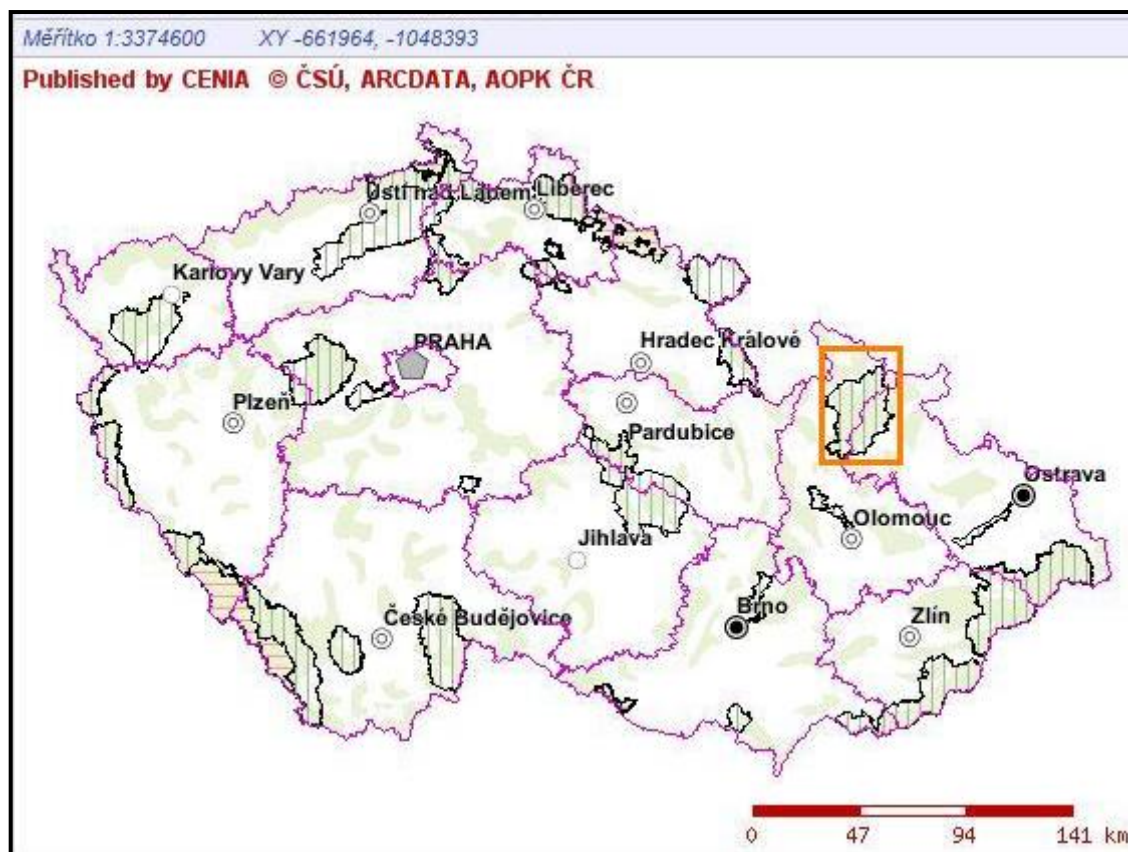
Ekologickému zemědělství se ve svých dílech věnovali autoři jako např. J. Petr (1992), J. Moudrý (2007), kteří se zaměřovali jednak na jeho základní principy a také na pěstování rostlin a chov zvířat ekologickým způsobem. Více přínosnými byly pro mě publikace od S. Komberce (1993), který se zaměřil na ekologické zemědělství v chráněných územích a také dílo od J. Kouřilové (2007) se zřetelem na podhorské a horské oblasti. B. Šarapatka, S. Čížková, B. Suchánek (2001) se ve své knize o ekologickém zemědělství zaměřili pouze na mikroregion Jeseník. Z toho důvodu by se dala zařadit mezi regionální literaturu. Kromě historie a vzniku ekologického zemědělství v této oblasti se věnuje vývoji a současnému stavu a nastiňuje také možnosti jeho rozvoje v Jeseníkách. Autoři při vzniku díla spolupracovali s institutem pro ekologické zemědělství a udržitelný rozvoj krajiny Bioinstitut, o.p.s., se sídlem v Olomouci. Tento institut kromě jiného se věnuje také publikační činnosti a ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství a PRO-BIO LIGOU pro každý rok vydává „Ročenku ekologického zemědělství“, která informuje o aktuálním stavu ekologického zemědělství.

3. 5. 4. Jeseníky

V této části bych se chtěla zaměřit na rešerši literatury týkající se Jeseníků. Vývojem této horské oblasti se ve svém díle zabývají K. Growka a L. Malý (2008). Tento soubor fotografií s popisem pořízených na počátku 20. století a zhruba po stu letech umožňuje srovnat, jak se tato lokalita ať už vlivem přírody či člověka pozměnila. Za zmínku stojí také další výhradně jen fotografické publikace od R. Smahela (1979) a O. Lenharta (1964). Významné jsou také publikace historika E. Hoška (1972, 1973), který se v nich zabýval jednak vývojem přírody a také hospodářství v nejvyšších polohách Jeseníků. Květenu z této oblasti nám přibližují díla L. Bureše, Z. Burešové, V. Nováka (1989), ale také J. Jeníka (1961, 1972), který se mimo jiné zabýval teorií anemoorografických systémů. Zajímavá je také publikační činnost Sdružení Země děda Praděda, které vydává čtvrtletník „Praděd“, což je časopis o přírodě a lidech Jeseníků.

4. Vymezení a základní charakteristika území

Chráněná krajinná oblast Jeseníky se nachází v severovýchodní části České republiky a leží na území okresů Bruntál, Jeseník a Šumperk. Severní hranice oblasti se dotýká státní hranice s Polskou republikou. Územím CHKO Jeseníky prochází historická zemská hranice mezi Moravou a Slezskem.

Obr. 1: Vymezení zájmového území (zdroj: [http:// geoportal.cenia.cz](http://geoportal.cenia.cz))

Chráněná oblast zaujímá celý masiv Hrubého Jeseníku, tvořeného členitou hornatinou s mnoha hlubokými a průlomovými údolními, oddělenými od sousedních vrchovin Žulovsko-zlatohorské, Hanušovické a Nížkého Jeseníku morfologicky výraznými zlomovými svahy.

CHKO Jeseníky byla zřízena dne 19. 6. 1969 výnosem Ministerstva kultury ČSR. Rozloha činí podle výnosu 740 km². Je 5. nejstarší CHKO na území našeho státu a také 4. nejrozsáhlejší co do rozlohy. Součástí CHKO Jeseníky jsou i maloplošná zvláště chráněná

území. Jedná se o 4 národní přírodní rezervace, 19 přírodních rezervací a 6 přírodních památek. Území je z 80 % pokryto lesními porosty, převážně druhotnými smrčínami. Jeseníky jsou nejlesnatější CHKO v České republice. Naprostou většinu zdejších lesů vlastní stát. Vodní plochy tvoří nepatrný podíl plochy, asi 0,5 %, přesto jsou Jeseníky důležitou vodohospodářskou oblastí. Na zemědělskou půdu připadá asi 15 % území CHKO. Způsob obhospodařování zemědělských pozemků výrazně ovlivňuje krajinný ráz. Ostatní plochy zaujímají necelá 4 % a na zastavěnou plochu připadá asi 0,5 % rozlohy území.²

4. 1. Geomorfologické členění Hrubého Jeseníku

Hrubý Jeseník je druhým nejvyšším pohořím v České vysočině a nejvyšším na Moravě. Je to tzv. kerné pohoří - tektonicky vyzdvižené kry omezené zlomy jsou zlomovými svahy odděleny od okolního nižšího terénu. Podle geomorfologického členění patří území do geomorfologické provincie Česká vysočina, Krkonošsko-jesenické soustavy a Jesenické podsoustavy. Převážná část území leží v geomorfologickém celku Hrubý Jeseník s podcelky Keprnická hornatina, Medvěďská hornatina a Pradědská hornatina. Okrajově zasahují do území celky Zlatohorská vrchovina (s podcelky Bělská pahorkatina a Rejvízská hornatina) a Hanušovická vrchovina (podcelky Hraběšickou hornatinou a Branenskou vrchovinou).³

Jeho nejvyšším bodem je vrchol Praděd (1 491,3 m n. m.) a tato hora je 5. nejvyšší v ČR. Celé pohoří má dvacet vrcholů vyšších než 1 300 m a 97 vyšších než 1 000 m. Jeho hlavní hřeben se táhne ze směru od severozápadu a pak se stáčí k jihu. Zvedá se nad osadou Ramzová a pokračuje k jihovýchodu přes Červenohorské sedlo (1 013 m) a dál až na horu Praděd. Odsud se stáčí k jihu až k sedlu Skřítek, kde končí. Celý hlavní hřeben tvoří hlavní evropského rozvodí Odra - Dunaj a tím i hranici dvou úmoří (Baltského a Černého moře). Také po něm prochází historická hranice mezi Moravou a Slezskem. Celé pohoří je charakteristické velkou výškovou členitostí (nejvyšší v České Vysočině) a ostře zaříznutými údolímí. Některá z těchto údolí byla tvarována čtvrtohorními horskými

² http://www.rymarovsko.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=324&Itemid=281

³ http://www.rymarovsko.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=324&Itemid=281&limit=1&limitstart=1

ledovci, které se zde vyskytovali v poslední době ledové: Velká kotlina, Malá kotlina, Sněžná kotlina a další.

Z geomorfologických tvarů jsou nejnápadnější často se vyskytující skalní útvary, kterých je zde několik tisíc. Nejvíce je skalních srubů (zvaných také mrazové sruby), které bývají více obnaženy ve směru po svahu, zatímco proti svahu jsou někdy méně patrné. Méně je ze všech stran obnažených skal - torů, které jsou stejně jako skalní hradby nejčastěji na vrcholech kopců a horských hřbetů. Materiál skalních útvarů Hrubého Jeseníku není jednotvárný - utvářejí se prakticky ve všech horninách, které se zde vyskytují. V každé hornině mají charakteristické zvláštnosti, ovlivněné jejím složením a stavbou, odolností a zvrásněním.

Řada významných skalních útvarů je ve svorech. Jsou to např. skalní hradby na Vozkovi, Keprníku, skály na Červené hoře a Obří skály. Ve shodě se stavbou svoru je jejich obrys jakoby roztřepený a můžeme na nich pozorovat sekreční čočky křemene. Podobný ráz mají skály v rulách s výraznou břidličnatostí (Petrovy kameny). Jiné ruly, masívní a s nízkým obsahem slíd vytvářejí spíše skalní sruby se suťovými poli, haldami a kamennými moři pod nimi. Ještě výraznější je tento typ zvětrávání v kvarcitech. Masívní bílé kvarcity budují od Ztracených skal po Vysokou holi několik zajímavých skalních útvarů se suťovými poli. Fylity a břidlice tvoří naopak málo sutě. Na skalách z nich složených můžeme často pozorovat zvrásnění. Svůj typický způsob rozpadu mají krystalické vápence - známé skalní útvary na Pasáku u Branné jsou tvořeny kalcitickým paraamfibolitem s vyvinutými škrapy, vytvářejícími žebrování. Skalními tvary vytvořenými a stále přetvářenými tekoucí vodou, jsou vodopády a kaskády. V Jeseníkách nejsou vysoké vodopády, spíše soustavy nízkých vodopádů a kaskád. Takové jsou např. vodopády Bílé Opavy, Rešovské vodopády a Vysoký vodopád u Bělé pod Pradědem. Ve vrcholové části Hrubého Jeseníku se vyskytují ojedinělé periglaciální tvary, pozůstatky mrazového zvětrávání v extrémně drsných podmínkách ledových dob. Jsou to zejména kamenné polygony - mrazem tříděné půdy na Břidličné nebo na Velkém Máji. Dále pak drobné kopečky - thufury, vyvinuté nejtypičtěji na Keprníku. V ledových dobách byly i v Hrubém Jeseníku horské ledovce, ovšem jen menší - firnové, bez ledovcových splazů. Byly situovány na východních a severovýchodních svazích hlavního hřbetu, tam, kde se i dnes nejdéle na jaře udržuje sníh - ve Velkém a Malém Kotli, Sněžné Kotlině pod

Červenou horou a v karu pod Keprníkem. Nejlépe vyvinutým ledovcovým karem je uzávěr údolí Moravice zvaný Velký Kotel.⁴

4. 2. Geologické vymezení

Geologicky patří Hrubý Jeseník do moravsko-slezské zóny Českého masivu. Centrální část Hrubého Jeseníku je rozdělena na keprnickou a desenskou klenbu. Antiklinální pásmo keprnické pokračuje k severozápadu tzv. sérií Branné, antiklinální pásmo desenské přechází do oblasti andělskohorských vrstev, které již patří k Nízkému Jeseníku a do CHKO Jeseníky zasahují jen okrajově. Série Červenohorského sedla představuje synklinální pásmo mezi oběma antiklinálními strukturami. Jádru keprnické klenby tvoří staré sedimentární horniny, které jsou přeměněny v pararuly, kvarcity, erlány a migmatity. Uvnitř klenby vystupuje těleso keprnické ortoruly (granitizované pararuly), dále se střídají pararuly a svory. Obal je tvořen devonskými horninami série Branné a Červenohorského sedla. Podobnou skladbu jako keprnická klenba má i klenba desenská ve východní části Hrubého Jeseníku. V jejím jádru však jsou převládajícími horninami migmatity a pararuly. V jižní části zasahuje do CHKO Jeseníky sobotínský a v severní části jesenícký amfibolitový masiv, tvořený pestrým souborem metamorfovaných hornin (amfibolity, amfibolické ruly a břidlice). Na území CHKO Jeseníky zasahuje i pásmo vrbenské skupiny a zóna Branné.⁵

4. 3. Vodstvo

Jeseníky jsou významná pramenná oblast-byly vyhlášeny chráněnou oblastí přirozené akumulace vod (CHOPAV). Vodní toky na území CHKO Jeseníky náleží ke dvěma povodím, k povodí Odry (Bílá, Střední a Černá Opava, Bělá, Podolský potok a Moravice) tekoucí do Baltského moře a k povodí Moravy (Branná, Děsná, Merta), které

⁴ <http://www.slezskaharta.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=124323>

⁵ http://www.rymarovsko.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=324&Itemid=281&limit=1&limitstart=1

jsou součástí úmoří Černého moře. Hlavní evropská rozvodnice vede napříč celým územím po hlavním hřbetu Hrubého Jeseníku ve směru od jihu přes vrchol Pradědu na severozápad přes vrchol Šeráku (1350 m n. m.) Na Divoké Desné je vybudována dolní nádrž přečerpávací vodní elektrárny Dlouhé Stráně, jejíž výstavba závažně ovlivnila zdejší krajinu.⁶

4. 4. Flóra

Současná flóra a vegetace Hrubého Jeseníku je výslednicí dlouhodobého vývoje od poslední doby ledové ve starších čtvrtohorách. Podle fytogeografického členění ČR náleží většina území CHKO do fytogeografické oblasti oreofytikum.⁷

Charakteristické jsou lesní porosty a existence částečně bohatých subalpinských luk. Jako původní vegetace se nacházely do výšek 900 m n. m. na chudých půdách smíšené listnaté lesy s bylinným podrostem. Byly to převážně jedlo-bukové porosty, které ve vyšších polohách přecházely do porostů smrkových. Nad 1200 m n. m. se lesní zápoj uvolňuje a v 1300 m následuje pásmo subalpinských luk. Nad hranici lesa vystupují jen osamělé hnízdové smrky. Jedná se o raritu, která v Jeseníkách dosáhla většího rozšíření jako náhrada chybějící keřikové kosodřeviny. Ta byla v subalpinském pásmu uměle vysazena. Absence kosodřeviny umožnila bohatou vegetaci subalpinských luk. Nejvyšší hřebeny jsou tak pokryty horskými loukami s řadou alpínsko-arktických rostlinných druhů, mezi nimi i *Salix herbacea* (vrba bylinná). Na řadě skalních útvarů jako na Petrových kamenech se nachází vzácné druhy mechů a lišejníků. Původní lesní kryt náhorních plošin zmizel (v důsledku zemědělství a lesního hospodářství), zachován zůstal jen na vyvýšeninách a kupách, na okrajích plošin a na úbočích zařezaných údolí. Zvláštní pozornost si zaslouží porosty modřínu. Jedná se o modřín sudetský, jehož původní porosty se v celé Evropě nacházely jen v malém územním trojúhelníku Bruntál - Krnov - Opava. V oblasti hlavního hřebene se zachovaly zbytky pralesů se sudetskou formou smrku (např. v pramenné oblasti NPR Šerák-Keprník východně od Branné a v NPR Praděd v údolí Bílé Opavy). V nižších polohách dominují uměle založené smrkové monokultury. Lesní porosty

⁶ http://www.rymarovsko.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=324&Itemid=281

7

http://www.rymarovsko.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=324&Itemid=281&limit=1&limitstart=2

jsou často narušeny - a to až do nejvyšších poloh - rozsáhlými holosečemi. Nově vysazené smrkové kultury jsou obvykle problematické a vykazují sníženou stabilitu (polomy, vývraty, kůrovec). V proláklínách se na nepropustných jílových vrstvách vytvořila rašeliniště a rašelinná jezírka s charakteristickou květenou. Zvláštností je např. rašelinné jezírko u Rejvízu, které se nachází v rozlehlém rašeliništi se vzácným tundrovým porostem (B. Kreisel, 2006).

4. 5. Fauna

Rovněž fauna horských a podhorských oblastí Jeseníků je značně rozmanitá a je srovnatelná s faunou ostatních hor a podhůří jak v České republice, tak i v Evropě. Jelikož tato oblast leží v blízkosti hranice mezi Českým masivem a Karpaty, můžeme zde vidět i některé karpatské druhy, které se sem rozšířily právě z východu. Je to například čolek karpatský, střevlík *Carabus variolosus* nebo saranče *Miramella alpina*. Z větších savců zde žije hojně jelení a srnčí zvěř.

V oblasti Jeseníků byli vysazeni kamzíci z Tater i z jiných vysokých hor a byl proveden pokus o vysazení sviště. Kamzíci se zde dobře aklimatizovali. Z ptactva zde hnízdí zejména tetřev hlušec, tetřívka obecná a jeřábek lesní, ze sov hlavně výr velký a sýc rousný.⁸

Zvířena Jeseníků v poslední době podléhá velkému civilizačnímu tlaku. U některých druhů jejich počet rapidně klesá nebo už došlo dokonce k vymizení. Jedná se o sokola, ostříže, dudka, tetřeva a jiné. K nejohroženějším patří ale obojživelníci, jejichž přirozené prostředí je ničeno melioracemi.

4. 6. Klimatické podmínky

Pohoří Hrubého Jeseníku, které je jádrem CHKO Jeseníky, leží na rozhraní dvou klimatických oblastí. Západní hranice kontinentálního klimatu se zde setkává s

⁸ <http://www.webserver.cz/cewis/chko/jeseniky.html>

doznívajícími vlivy klimatu atlantického. Vyznačuje se vysokou relativní vlhkostí a převládajícím západním větrným prouděním, které přináší značné množství srážek. Podle "Klimatických oblastí Česko-slovenska" (Quitt, 1971) je horská část CHKO Jeseníky řazena k chladné oblasti, ostatní území patří k mírně teplé oblasti. Pro CHKO Jeseníky jsou charakteristické velké klimatické rozdíly na poměrně krátké vzdálenosti, což úzce souvisí s velkými rozdíly v nadmořské výšce. Často bývá počasí na obou stranách hlavního hřebene Hrubého Jeseníku zcela odlišné. Každoročně se v Hrubém Jeseníku vyskytují inverze, kdy ve vyšších polohách je teplo a slunečno zatímco v údolích a kotlinách jsou mlhy.⁹

4. 7. Pedologické vymezení

Na většině ploch se půdní podmínky v lesních porostech odvíjejí od půdotvorného substrátu, jen v menší míře se lesní půda nachází na úzkých aluviích podél potoků. V nižších polohách se v závislosti na charakteru substrátu a na reliéfu terénu (množství a charakteru svahovin) vyvinula mozaika nasycených a nenasyčených hnědých půd - kambizemí, které jsou zastoupeny následujícími subtypy a varietami:

Na živných stanovištích převládají kambizemě mezotrofní. Půda je převážně středně hluboká až hluboká, písčitohlinitá až hlinito-písčítá, tmavěji zbarvená. Na kyselých stanovištích převažují kambizemě oligotrofní až podzolované - dystrikové, převážně mělké až středně hluboké, hlinitopísčité až písčité, místy značně skeletovité půdy. Ve vyšších polohách převládají horské hnědé půdy - kryptopodzoly. Na živných stanovištích kryptopodzoly mezotrofní, které bývají písčitohlinité, středně hluboké, rezivě okrově hnědé barvy, středně kyselé, sorpční komplex nenasyčený. Na kyselých stanovištích kryptopodzoly oligotrofní, hlinitopísčité, mělké až středně hluboké, značně skeletovité, světle rezavě okrové barvy, silně kyselé, sorpční komplex výrazně nenasyčený.

Nad nimi se vyskytují humusové podzoly₂ které vznikly na kyselých horninách v humidním klimatu horských poloh. Jsou to mělké a středně hluboké půdy s mocnou vrstvou humusu, silně kyselé.

⁹ <http://www.jeseniky.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=386>

Na kamenitých a skalnatých lokalitách se vyskytují rankery, kambizemě a kryptopodzoly rankerové. Na vlhkých stanovištích a podél toků ve sníženinách se nacházejí kambizemě a kryptopodzoly pseudoglejové, pseudogleje a gleje.

Nepatrně je zastoupena organozem na rašeliništích Rejvíc a Skřítek, v horských sedlech a v terénních pokleslinách hřebenové oblasti.¹⁰

4. 8. Vnitřní členění oblasti a charakteristika jejích částí ¹¹

Tab. 1: Přehled zastoupení zón v CHKO Jeseníky

I. zóna	5.393,6 ha	7.25 %
II. zóna	17.280,0 ha	23.23 %
III. zóna	48.772,4 ha	65.56 %
IV. zóna	2.945,1 ha	3.96 %
Celkem:	74.391 h	100 %

(zdroj: www.jeseniky.ochranaprirody.cz)

I. zóna CHKO Jeseníky

Pro první zónu CHKO Jeseníky jsou charakteristické zbytky pralesovitých porostů a přírodě blízkých nebo člověkem málo pozměněných lesů, ekosystémy vysokohorského bezlesí a rašeliništní biotopy hlavního hřebene Hrubého Jeseníku a jeho bezprostředního okolí. Ostatní lesy I. zóny mají přirozenou nebo přírodě blízkou druhovou skladbou a prostorovou i věkovou strukturou. Z pohledu krajinně-estetického se jedná o mimořádně hodnotná území.

II. zóna CHKO Jeseníky

Druhá zóna je tvořena především hospodářským lesem a zemědělsky využívanou krajinou. Tato zóna vytváří rozsáhlé ochranné pásmo zóny I. Druhou zónu CHKO Jeseníky tvoří kromě hospodářských lesů s pozměněnou druhovou skladbou i prostorovou a

¹⁰ http://www.rymarovsko.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=324&Itemid=281

¹¹ <http://www.jeseniky.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=40>

věkovou strukturou, také zachovalá mozaika přírodě blízkých společenstev. Plošně malá část II. zóny je dotvářena přírodními, nelesními lučními společenstvy - rašelinné louky (Růžová, Slatinný potok, Pstruží potok), druhově bohaté kulturní louky (Chebží, Domašovské louky, louky v Horním a Dolním Údolí, Heřmanovicích a Ludvíkově, Morgenland aj.), společenstva lesních lemů a potočních niv s významnou květenou.

Území se vyznačuje stále vysokou krajinně estetickou hodnotou a zahrnuje rozsáhlé lesní komplexy pásma Orlíka, dosud zachovalé významnější luční celky a polohy navazující na I. zónu, kde tvoří její nárazníkové ochranné pásmo (tzv. buffer zone).

Plošně ucelené komplexy I. a II. zóny pak umožní zachovat a dotvořit podmínky pro udržení a rozšíření areálů velkých šelem a realizaci záchranných projektů a záchranných chovů např. kurovitých ptáků (tetřev, tetřívek, jeřábek).

III. zóna CHKO Jeseníky

Třetí zóna CHKO Jeseníky svým největším plošným zastoupením představuje jakousi plošnou výplň CHKO a zahrnuje člověkem výrazně pozměněné ekosystémy, lesy s nepřirozenou druhovou skladbou, věkově a prostorově málo strukturované, monokultury a většinu nezastavěného území mimo les. I zde se fragmentárně vyskytují přírodní a přírodě blízké biotopy, které jsou zpravidla podchycené jako biocentra či interakční prvky v rámci územního systému ekologické stability.

IV. zóna CHKO Jeseníky

Vymezení čtvrté zóny respektuje zastavěnou část jednotlivých sídelních útvarů zpravidla tak, jak jsou v katastrálních mapách vyznačené původní zastavěné části obcí. V katastrech obcí s intenzivní zemědělskou produkcí byly do této zóny zahrnuty některé zemědělské pozemky v kategorii orná půda.

Na zemědělském půdním fondu ve IV. zóně je vhodné preferovat ekologické způsoby hospodaření a usilovat o převedení orných půd na trvalé travní porosty. Zajištění kontroly významné mimolesní vzrostlé zeleně a péče o ni prostřednictvím vlastníků a správců pozemků umožní zachování alespoň minimální druhové rozmanitosti i v těchto partiích CHKO tak, aby bylo toto území odlišitelné od ostatní „zvláště nechráněné“ krajiny. Nejcenější segmenty v CHKO Jeseníky jsou chráněny v maloplošných zvláště

5. Předpoklady rozvoje ekoturismu v CHKO Jeseníky

Těchto předpokladů je celá řada a lze je rozdělit do několika tematických okruhů. V rámci každého takového okruhu pak pojednávám o jednotlivých dílčích předpokladech. Lze provést i jedno generální členění všech předpokladů, a to na pozitivní a negativní. Existencí pozitivních předpokladů (např. nedotčená zachovalá krajina, čisté ovzduší, kvalitní ubytovací služby) roste pravděpodobnost úspěšného využití regionu pro potřeby ekoturismu, naopak předpoklady negativní (znečišťující průmyslová výroba, vysoká hustota osídlení, přítomnost významných dopravních tahů, špatné značení či dokonce naprostá absence značených cest a cyklostezek) tuto pravděpodobnost snižují. Region CHKO Jeseníky ale podle mého názoru disponuje mnoha pozitivními předpoklady, které jej činí nesmírně vhodným právě pro rozvoj ekoturismu a podobných aktivit, což detailněji rozebírám právě v následující části této kapitoly.

5. 1. Přírodní předpoklady

CHKO Jeseníky je jednou z nejvýznamnějších oblastí cestovního ruchu, která disponuje značnými přírodními předpoklady pro jeho rozvoj. Jedná se především o potenciál přírodního prostředí, bohatý a proměnlivý středohorský reliéf, atraktivní krajinné formy (skály, jeskyně...), přírodní rezervace a mnohé další. Tato oblast má charakter čisté a dosud nepoškozené přírody s léčivými prameny a svěžím ovzduším. Jde o oblast se zachovalou přírodou, která je vhodná jak pro pěší turistiku, tak i pro cykloturistiku a zimní sporty (zejména sjezdové lyžování a běžkování).

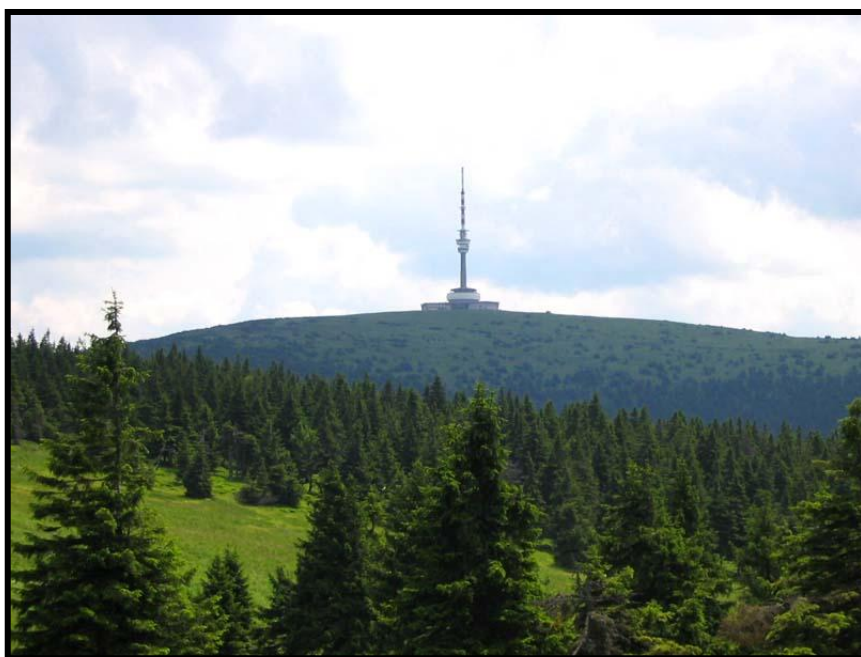
ÚP VÚC (územní plán velkého územního celku) Jeseníky na základě územního uspořádání vymezil v podoblasti 13 rekreačních krajinných celků, z nichž 9 zasahuje do CHKO. Jsou to RKC Vrbno pod Pradědem, Malá Morávka-Karlov, Jeseník-Lipová, Bělá pod Pradědem, Sobotín, Loučná nad Desnou, Zlaté Hory, Žďárský potok a Ramzová.

Nejcennější území CHKO jsou chráněna ve 4 národních přírodních rezervacích (Praděd, Šerák - Keprník, Rejvíz, Rašeliniště Skřítek), 19 přírodních rezervacích a 6 přírodních památkách.

Za návštěvu jistě stojí všechny národní přírodní rezervace. NPR Praděd je s výměrou 2 031 ha největší rezervací v CHKO Jeseníky. Zahrnuje nejvyšší vrchol Hrubého Jeseníku – Praděd a jeho hlavní hřeben od Malého Dědu po Jelení hřbet a Jelení studánku. Typickým pro tento vrchol je 145 metrů vysoký vysílač, do roku 1959 zde stála také kamenná rozhledna. Tato lokalita je zajímavá v létě i v zimě sportovním vyžitím, ale také z přírodního hlediska.

Vrchol Pradědu byl totiž v roce 1955 vyhlášen za přírodní rezervaci. Ochrana vrcholu Pradědu o rozloze 497 ha spočívá v zachování subalpínského ekosystému, tj. bezlesích holí, přirozených smrčín, skal (Tabulové skály), a vrchovišť (Malý a Velký Děd).¹²

Tabulové skály se nachází na severním úbočí vrcholu. Jedná se o rozsáhlý mrazový srub s unikátní květenou. Rezervace je protkána mnoha dalšími kilometry značených turistických stezek vedoucími na ta nejzajímavější místa Jeseníků.

Obr. 3: Praděd (zdroj: <http://regiony.ic.cz>)

Turisty hojně navštěvovaná je také Národní přírodní rezervace Šerák-Keprník, která je nejstarším chráněným územím v Jeseníkách. Se současnou rozlohou asi 1170 ha je druhou největší rezervací CHKO Jeseníky. Tato vůbec první jesenícká rezervace byla vyhlášena na ochranu lesa - horského smrkového pralesa v prostoru mezi Šerákem a

¹² <http://www.jeseniky.net/index.php?obl=1&kat=11&sluz=81&pol=2820>

Keprníkem. Kromě horských smrčín jsou zde chráněna rozsáhlá vrchoviště a také hole se skalními útvary.

Z vrcholu Šeráku (1351 m n. m.) i Keprníku (1423 m n. m.) lze vidět celý masiv Králického Sněžníku, vrcholy Jeseníků i Rychlebské hory. Vede tudy mnoho turistických tras. Šerák je také horní stanicí lanovky a nachází se zde jedna z nejstarších horských chat.

Národní přírodní rezervace Rejvíz je největší moravské rašeliniště o rozloze 396, 63 ha včetně ochranného pásma (65,34 ha) nacházející se u osady Rejvíz. Rašeliniště vzniklo v postglaciálu a jeho přírodní prostředí se zachovalo díky klimatickým poměrům a nadmořské výšce. Roste tu typická rašeliništní vegetace jako rašelínky, suchopýr pochvatý, klikva žoravina, rojovník bahenní, masožravá rosnatka okrouhlostá, borovice blatka, bříza karpatská atd., z živočichů netopýr severní, mravenec rašeliništní a žluťásek borůvkový.

Pro tuto rezervaci jsou typická dvě mechová jezírka. Velké mechové jezírko o ploše 1692 m a hloubce 2-3 m je zpřístupněno po haťovém chodníku. Dochovalo se díky specifickým klimatickým poměrům. Malé mechové jezírko je veřejnosti uzavřeno.¹³

NPR rašeliniště Skřítek je nejmenší jesenická národní přírodní rezervace, která chrání komplex rašelinného smrkového lesa s fragmenty rašelinných březin připomínající severský tundrový les a přirozeného rašelinného bezlesí.

Výměra rezervace činí 166,55 ha. Rašeliniště Skřítek je chráněno dle Ramsarské smlouvy.¹⁴ Veřejnosti je rezervace nepřístupná. Vodu z rašeliniště odvádí Podolský potok do Moravice.¹⁵

Ve všech těchto uvedených NPR se smí turisté pohybovat pouze po vyznačených stezkách a to v době určené, většinou od 8 do 18 hod.

Mezi turisty jsou také hodně známé místní skalní útvary jako např. Petrovy kameny nebo Obří skály či Venušiny misky. Petrovy kameny dominují hlavnímu hřebenu od Pradědu k sedlu na Skřítku a tvoří vedlejší vrchol Vysoké hole. Byly vyhlášeny přírodní rezervací a jsou součástí Národní přírodní rezervace Praděd. Jedná se o skupinu skal z

¹³ http://www.ejeseniky.cz/mista/mechova_jezirka/index.php?kate=rejviz

¹⁴ Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva

¹⁵ <http://www.jeseniky.net/index.php?obl=1&kat=11&sluz=81&pol=2827>

břidlic a rul. Skalní útvar je vysoký 7 metrů a jeho šířka dosahuje 25 m. Tato rezervace je řazena k rezervacím s mezinárodním významem. Vyskytují se zde vzácné rostliny, například lišejníky, mechy a endemické keře. Z důvodů ochrany vzácné květeny nejsou skály přístupné veřejnosti.¹⁶

Přesto je na svazích pod Petrovými kameny povoleno v zimě lyžování. Toto místo je velmi oblíbené mezi lyžaři, protože mají jedny z nejlepších sněhových podmínek na Moravě.

Obr. 4: Petrovy kameny (zdroj: www.rohace.cz)

Obří skály jsou výraznou dominantou krajiny v okolí Ramzovského sedla v Jeseníkách. Je to mohutná, 10 - 16 m vysoká skalní hradba v nadmořské výšce 1 082 m n. m. na okraji Národní přírodní rezervace Šerák - Keprník. Venušiny misky jsou skalní mísy nacházející se u obce Žulová na Jesenicku. Neleží přímo v CHKO, ale jsou pod její správou.

¹⁶ <http://petrovy-kameny.ceskehory.cz/>

Dalším cílem turistů jsou místní vodopády. Přírodní rezervace Vysoký vodopád se nachází v CHKO Jeseníky v nadmořské výšce 1 007 m. Rozkládá na severním svahu Velkého a Malého Jezerníku a východního svahu Malého klínu. Tato rezervace chrání soustavu kaskád a proudů na horním toku Studeného potoka. Původně 45 m vysoký vodopád byl v roce 1880 povodní rozrušen na řadu kaskád a proudů. V korytě pod vodopádem jsou zajímavé erozní tvary a na vlhkých skalách rostou vzácné mechorosty a kapradiny. Skály jsou historickým hnízdištěm sokola stěhovavého, krkavce velkého a ořešníka kropenatého. Území je také součástí areálu rysa ostrovida. Znamější jsou spíše Rešovské vodopády. Leží na řece Huntavě v Nížkém Jeseníku, 8 km od Rýmařova a jsou spravovány CHKO.

Našli bychom tu také jednu z botanicky nejbohatších lokalit v ČR a tou je Velká kotlina rozkládající se na svazích Vysoké hole v národní přírodní rezervaci Praděd. Jedná se o karovitý uzávěr údolí Moravice na jihovýchodním svahu Vysoké hole. Skalnatý kar byl modelován horským ledovcem v ledových dobách čtvrtohor, na dně je dosud pozůstatek morény. Vlivem dalších přírodních sil zde vznikla pestrá mozaika rozmanitých stanovišť, na kterých se vyvinulo a udrželo nebývalé množství rostlinných i živočišných druhů. Patří k přírodovědecky nejvýznamnějším lokalitám střední Evropy. Velká kotlina je téměř bezlesá, v zimě se v ní udržují spousty sněhu (vydrží zde do června až do počátku července), často se zde vyskytují laviny a proto je sem vstup v zimě zakázán.¹⁷

V oblasti Jeseníků se odedávna těžila řada hornin. V oblasti Žulové se v několika lomech těží vysoce kvalitní žula. Důležité bylo i lámání břidlice na střešní krytinu. Opuštěné lomy postupně zaplavené vodou jsou dnes oblíbenými výletními cíly. S těžbou vápence souvisí objevení jeskynních systémů. V devonských vápencových masivech se vytvořila jeskyně na Na Pomezí u Lázní Lipová a jeskyně na Na Špičáku u Písečné (Kreisel, 2006).

Tyto jeskyně se sice nenachází přímo v CHKO, ale jsou turisty, kteří zamíří do Jeseníků, hodně oblíbené. Jeskyně Na Pomezí je z nich největší a je dlouhá kolem 1 kilometru. Její hloubka dosahuje 47 metrů a je zpřístupněna pro veřejnost. Jeskyně je tvořena bílými krystalickými vápenci nazývanými jesenické mramory. Má rozsáhlý a komplikovaný systém puklinových chodeb. Jeskyně vznikla rozpouštěním mramoru a je v

¹⁷ <http://www.jeseniky.net/index.php?obl=1&kat=11&sluz=81&pol=2832>

ČR největší jeskyní, která vznikla právě tímto způsobem. Nachází se zde mnoho mohutných členitých krápníků a kaskád, které vznikají stékáním a usazováním rozpuštěných minerálů. Současná prohlídková trasa je dlouhá 460 metrů. Území jeskyní je od roku 1965 chráněno jako národní přírodní památka a její plocha zaujímá prostor 10,9 hektarů.

Jeskyně Na Špičáku je 400 metrů dlouhý podzemní labyrint chodeb a puklin vytvořených v devonských mramorech. Vývoj krasových prostor byl výrazně ovlivněn tajícími vodami ustupujícího ledovce, které daly jeskyním chodbám konečnou podobu (srdcovitý profil). Prohlídková trasa v jeskyni je 230 metrů dlouhá. Od roku 1965 jsou národní přírodní památkou.¹⁸

Výše uvedené lokality jsou jen stručným výběrovým výčtem turisticky atraktivních míst, která CHKO Jeseníky nabízí. Ve skutečnosti je jich mnohem více a nemusí se ani jednat přímo o ty nejcennější, jakými jsou národní přírodní rezervace, přírodní rezervace nebo přírodní památky. Kromě těchto konkrétních lokalit existuje i řada obecných přírodních předpokladů týkajících se CHKO Jeseníky obecně. Mezi ně patří: celkový charakter krajiny, kvalita ovzduší, kvalita vody a půdy, biodiverzita (pestrost zastoupení jednotlivých rostlinných a živočišných druhů a tím i pestrost regionu jako celku, což jistě zvýší jeho atraktivitu).

5. 2. Zemědělské předpoklady

S přírodními předpoklady pro možné využití dané lokality úzce souvisí i podmínky pro zemědělství, čímž se dostávám ke 2. podkapitole nazvané zemědělské předpoklady. V souvislosti s tématem mé práce jsou tyto předpoklady zajímavé zejména z hlediska agroturistiky a ekoagroturistiky.

Ze zemědělského hlediska je oblast CHKO Jeseníky regionem s méně příznivými podmínkami pro zemědělství (horské a podhorské oblasti), reliéf terénu je středně vlnitý až svažité, kopcovitý. Také klimatické podmínky jsou méně příznivé. Pro převážnou část

¹⁸ <http://www.jeseniky.net/index.php?obl=1&kat=11&sluz=54&pol=593>

území je charakteristický klimatický region MCH – mírně chladný, vlhký s průměrnou roční teplotou 5-6 °C, průměrný roční úhrn srážek je 700-800 mm. Lesnatost území je nad celostátním průměrem. Jedná se většinou o hnědozemě a hnědé půdy, podzolové a glejové půdy, většinou hlinitopísčité až písčité, někdy šterkovité až kamenité půdy. Z hlediska výnosovosti (rozdíl mezi normativní zemědělskou produkcí v KČ a normativními náklady v KČ potřebnými k výrobě této produkce) vyjádřené v bodech (bodová stupnice o rozpětí 6-100 bodů) je pro území Jesenicka, kde jsou agroturistické farmy situovány, charakteristické půdy s nízkou výnosovostí - do 20 bodů, přičemž národní průměr bodové hodnoty výnosovosti veškeré půdy v ČR je 42,2 bodů (Fajkusová, 2005).

Omezení hospodaření v chráněné oblasti je relativně vysoké a rovněž půdní podmínky jsou méně příznivé až nepříznivé. I přesto tato oblast patří mezi regiony s nejvyšší koncentrací ekologicky hospodařících zemědělců. Z celkové výměry ZPF (zemědělského půdního fondu) v CHKO (11195,57 ha) je 4864,7 ha obhospodařovaných ekologicky, což je 43,5 % (Šarapatka, Čížková, Suchánek, 2001).

Je to dáno tím, že tento způsob hospodaření, který dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky, je právě typický pro horské a podhorské oblasti s extenzivním zemědělstvím a vysokým podílem travních porostů. Dalším důvodem výrazně vyššího procenta ploch ekologického zemědělství v mikroregionu ve srovnání s ostatními regiony ČR je dostupnost poradenské a asistenční služby ve svazu PRO-BIO Šumperk (celostátní nevládní organizace sdružující rolníky, zpracovatele, obchodníky, ale i spotřebitele, školy a podniky, kteří se orientují na ekologické zemědělství a jeho produkty), ale i odbytovými možnostmi v kraji (Olma Olomouc, PRO-BIO Staré Město pod Sněžníkem).

5. 3. Infrastrukturní předpoklady

S tímto úzce souvisí navazující podkapitola, která se týká infrastrukturních předpokladů. Aby totiž mohlo v CHKO Jeseníky fungovat ekologické zemědělství a turismus (případně aktivity kombinující obě tato odvětví) je nezbytným předpokladem přítomnost ekologicky hospodařících horských zemědělců a jejich ochota poskytovat i služby v oblasti turismu.

Zemědělci patří mezi nejohroženější podnikatele, protože čelí větším rizikům než podnikatelé ostatních odvětví národního hospodářství. Mezi rizikové faktory patří například klimatické výkyvy, časté změny v poptávce, konkurence levné dotované

produkce ze zahraničí. Dalším nepříznivým faktorem jsou podmínky, se kterými zemědělské podniky nastupovaly na start svého podnikání a které je zatěžují dodnes. Proto jsou pro ně důležité alternativní příjmy a to obzvláště v oblastech s méně příznivými podmínkami pro zemědělství, což v Olomouckém kraji je právě oblast CHKO Jeseníky (Fajkusová, 2005).

Pokud nebude existovat dostatek ekonomicky aktivních obyvatel schopných a ochotných pracovat v oblasti cestovního ruchu a zemědělství, těžko lze předpokládat nějaký rozvoj těchto odvětví. Zde vidím návaznost na předpoklady demografické.

5. 4. Demografické předpoklady

Ty souvisí s nepříliš příznivým demografickým vývojem v dané oblasti. Jednak zde platí obecné demografické trendy, jež můžeme sledovat na celém území České republiky (nedostatečně vysoká porodnost, proměna demografické struktury cestou změny v demografické pyramidě shora i zdola = méně jedinců zastoupených v kategorii předproduktivních a naopak početní nárůst v kategorii postproduktivních jedinců, a tím nepříznivé výkyvy např. v indexu ekonomické závislosti, stárnutí populace = růst postproduktivní složky obyvatelstva, který ostatní skupiny nedokážou vyvážit), které jsou ale v tomto regionu ještě umocněny. Největší potíž spatřuji v tom, že v sekundárním a kvartérním sektoru hospodářství se v tomto regionu takřka nelze uplatnit a v terciálním sektoru je uplatnění omezené, takže řada mladých (zejména vysokoškolsky vzdělaných) lidí region opouští a uplatňuje se jinde. Toto pak deformuje strukturu populace a sráží její ekonomický potenciál. A může to mít vliv právě i na oblasti cestovního ruchu a zemědělství. Kromě „lidského kapitálu“ je ovšem třeba i kapitál finanční.

5. 5. Finanční předpoklady

Každý region potřebuje ke svému rozvoji i dostatek finančních prostředků. Ty lze získat ze dvou zdrojů – soukromých a veřejných. Ty veřejné (obecní, krajské, státní nebo ze zahraničí – zejména EU) jsou podle mého názoru v první fázi potřebnější. Pokud jsou správně investovány, mohou přinést užitek ve formě přílivu soukromých investic. Např.

vloží-li obec peníze do vybudování nových cyklostezek, přiláká to do regionu řadu turistů-cyklistů, kteří tam přinesou peníze tím, že se zde budou rekreovat, čímž obec získá prostředky na poplatcích a soukromí provozovatelé ubytovacích a pohostinských zařízení získá zisk.

Typickým příkladem vhodně vynaložených finančních prostředků jsou dotace, bez kterých by rozvoj ekoturismu v těchto méně příznivých horských oblastech byl prakticky nemožný. Rychlý rozvoj ekologického zemědělství a růst počtu ekologických farem v posledních letech byl totiž způsoben především obnovením státní finanční podpory.

České republice se vznik ekologického zemědělství datuje od roku 1990, kdy byly uvolněny první finanční prostředky na podporu vzniku ekologicky hospodařících podniků. Dotace pokračovaly až do roku 1992 a byly hlavním důvodem velkého nárůstu ploch. V letech 1993–1997 státní podpora pro ekologické zemědělství nebyla poskytována, byla obnovena v roce 1998 a byla hlavní příčinou dynamického nárůstu počtu ekologicky hospodařících farem. Státní podpora obnovená od roku 1998 byla do roku 2003 vyplácena na základě nařízení vlády, kterým se stanovily podpůrné programy pro mimoprodukční funkce zemědělství.¹⁹

Od roku 2004 do roku 2006 byly podmínky státní podpory upraveny programovým dokumentem „Horizontální plán rozvoje venkova“ (HRDP), kde jedním z titulů agroenvironmentálních opatření bylo „Ekologické zemědělství“ stanovené nařízením vlády č. 242/2004 Sb. Ekologičtí zemědělci mohli také využívat zvýhodněné bodové bonifikace při žádostech o podporu z „Operačního programu Zemědělství“ (OP). Od roku 2007 je podpora EZ zajišťována programovým dokumentem „Program rozvoje venkova 2007 – 2013“ (PRV), který nahradil „HRDP“ a podporou z „Operačního programu Rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství“. V rámci AEO/PRV je EZ podporováno pomocí nařízení vlády č. 79/2007 Sb. (Bioinstitut, 2008).

¹⁹ <http://www.agronavigator.cz/ekozem/attachments/AP.pdf>

Ekozemědělec může tedy žádat o dotace v rámci opatření: ²⁰

- Jednotná platba na plochu (SAPS)
- Národní doplňkové platby k jednotné platbě na plochu (TOP-UP)
- PRV

V rámci platby na plochu lze žádat na ornou půdu, travní porost, vinice, chmelnice, ovocný sad či jinou kulturu, která je vedená v evidenci půdy podle uživatelských vztahů. Nejmenší výměrou pro zemědělskou půdu, která je obhospodařovaná je 1 ha. Žadatel musí hospodařit v souladu s dobrými zemědělskými a enviromentálními podmínkami. K jednotné platbě na plochu se dále poskytuje doplňková platba Top-Up z národních zdrojů, například na pěstování lnu na vlákno, chmele a plodin na orné půdě, ale i na chov skotu, ovcí, případně koz (Pourová, Stříbrná, 2003).

Podmínky pro získání prostředků z Top-Up jsou shodné s podmínkami SAPS. Pokud není žadateli přiznána jednotná platba na plochu, nemůže dostat ani doplňkovou platbu z národních zdrojů.

Podpora ekologických zemědělců v rámci PRV 2007-2013 je realizována v rámci osy II- *Podpora méně příznivých oblastí a oblastí s ekologickými omezeními (LFA) a Agro-enviromentální opatření-ekologické zemědělství.*

LFA-Toto opatření je zaměřeno na podporu zemědělců hospodařících v oblastech s méně příznivými podmínkami s cílem zachovat venkovskou krajinu, podpořit systémy šetrné k životnímu prostředí, přispět ke stabilizaci venkovského obyvatelstva v těchto oblastech a pomoci zajistit pro zemědělce odpovídající úroveň příjmů. Podpory na opatření „Méně příznivé oblasti“ jsou v ČR vypláceny na travní porosty, mají nejen charakter ekonomicko-sociálních podpor, směřujících k udržení příjmové stability zemědělců hospodařících v horších přírodních podmínkách, ale také povahu restrukturalizačního opatření, které podporuje chov skotu a dalších hospodářských zvířat, využívajících travní porosty. Výše vyrovnávacího příspěvku je pak přepočítávána na hektar travního porostu

²⁰ <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafnd>

dle typu LFA. Dotace je hrazena z 20 % z národních a 80 % z evropských zdrojů (Pourová, Stříbrná, 2003).

Agroenvironmentální opatření- ekologické zemědělství – opatření má za úkol podpořit způsoby využití zemědělské půdy, které jsou v souladu s ochranou a zlepšením životního prostředí, krajiny a jejich vlastností. Dále podporuje zachování obhospodařovaných území vysoké přírodní hodnoty, přírodních zdrojů, biologické rozmanitosti. Jsou realizována v podobě pětiletých závazků. V rámci tohoto opatření je ekologickým podnikatelům vyplácena náhrada za ekonomické ztráty vzniklé tímto systémem hospodaření. Platby jsou vypláceny na plochu ekologicky obhospodařované půdy s diferenciací dle využití ploch.²¹

Jelikož dle Programu rozvoje venkova není v České republice ještě doposud plně rozvinuta agroturistika, je vznik a provoz agroturistických farem podpořen v rámci PRV prostřednictvím Osy III. *Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova*, kde je zařazeno opatření III. 1.3. *Podpora cestovního ruchu*. Podpora je určena na vybudování rekreační infrastruktury a rekreačních zařízení, včetně navazujících služeb pro turistiku pěší, vodáckou či lyžařskou ve venkovských oblastech. Ekologické zemědělce, kteří budou žádat o dotaci v rámci tohoto opatření, čeká bodové zvýhodnění.

Navíc je do Osy III zařazena podpora pro ekologické zemědělce v rámci dalšího opatření. Jedná se o opatření III. 1.1. *Diverzifikace činností nezemědělské povahy*. U tohoto opatření jsou ekologičtí zemědělci bodově zvýhodněni při hodnocení investičních projektů např. v oblasti rekonstrukce nebo nové výstavby budov nebo ploch pro nezemědělskou činnost, nebo nákup výrobních zařízení sloužících pro nezemědělskou činnost. Pokud se jedná o 100% ekologického zemědělce, činí bodové zvýhodnění více bodů, než pokud obhospodařuje i konvenční zemědělskou půdu, ale provozuje ekologické zemědělství na minimálně 50 % výměry obhospodařované zemědělské půdy.

²¹ <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd~osa2~1~11>

5. 6. Dopravní předpoklady (komunikační)

Přístupnost a průchodnost zájmového území je jedním ze základních předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu a turistiky. Tato dostupnost a průchodnost závisí na kvalitě dopravní infrastruktury. Oblast CHKO Jeseníky je dostupná díky dvěma druhům pozemní dopravy, dopravě silniční a železniční.

Železniční síť je v dané oblasti relativně hustá a spojuje celou řadu obcí, jež jsou z hlediska cestovního ruchu významné. Přístup do regionu je možný zejména tahy z Olomouce, a to buď přes Zábřeh na Moravě a Hanušovice na Jeseník nebo přes Zábřeh na Moravě a Šumperk na Kouty nad Desnou, případně přes Šternberk a Bruntál do Malé Morávky a Vrbna pod Pradědem. Z Čech je přístup možný od České Třebové a pak opět přes Zábřeh (jen z opačné světové strany než od Olomouce) nebo severněji od Hradce Králové přes oblast Kralicka a opět na Hanušovice a dále na Jeseník. Ze severu (tj. z polské strany, protože i se zahraničními turisty je dobré počítat) se lze dostat přes Glucholazy na Jeseník a pak do Hanušovic. Nejhorší přístup je po železnici z východu (z Ostravy). Přímou se lze dostat pouze do východní části regionu, a to přes Opavu, Krnov a Bruntál do Vrbna pod Pradědem a Malé Morávky. Do obcí jako jsou Hanušovice nebo Jeseník se z Ostravy lze dopravit severní cestou pouze právě přes polské Glucholazy anebo velmi zdlouhavou jižní cestou přes Olomouc, což se jeví takřka jako nepoužitelné. V tomto ohledu je zde velmi výrazný nedostatek, vzhledem k tomu, že neexistuje přímý železniční spoj z Ostravska do západní části Jesenícka. Železniční síť je obecně pokládána za výborný způsob odlehčení silniční dopravě i možnost, jak se do oblasti mohou dostat turisté. Ideální je také využít ji pro zavedení speciálních spojů na přepravu kol (jakási obdoba cyklobusů), což je v některých západoevropských zemích běžné, zatímco v České republice ještě ne. Silniční síť je využitelná dvojím způsobem. Jednak se do oblasti mohou turisté přepravovat individuálně, tj. vlastními auty, jednak mohou využít autobusová spojení (sezónně existuje také několik spojů využívaných jako cyklobusy nebo skibusy). Přístupnost oblasti po silničních tazích je relativně dobrá (z východní strany rozhodně mnohem lepší, než železniční spojení). V některých směrech je to s přístupovými cestami podobné jako s dopravou železniční, takže turisté mají na výběr, který způsob přepravy jim více vyhovuje. Jinde jsou určitá místa, která železniční doprava neobsluhuje vůbec a lze se k nim dostat pouze po silnici.

Oblast CHKO Jeseníky je po silnici dobře přístupná; z jihu mnoha cestami (v závislosti na cílové lokalitě) od Olomouce, Prostějova, Přerova i Brna; ze západu od

Pardubic a Hradce Králové, z východu od Ostravy, Opavy, Karviné a Krnova; a konečně ze severu, z Polska, od Opole přes Glucholazy.

V oblasti je také jedna lanová dráha, z Ramzové na Šerák. Tato služba je turisty často žádána. Význam přikládáný tomuto druhu dopravy roste v závislosti na věku turistů (přímá úměra, tj. čím vyšší věk, tím větší potřeba). V souvislosti se snahami o udržitelnost turistiky ale roste (zejména v západoevropských státech) tlak na to, aby podobných zařízení, jako jsou lanové dráhy, bylo co nejméně, protože hyzdí krajinu. Tedy měly by být využívány pouze ty nejvýznamnější spoje a ty dále rozvíjeny v souladu s potřebami na ochranu krajiny.

Konečně posledním prvkem patřícím mezi dopravní předpoklady je patřičné množství kvalitně značených turistických pěších tras, cyklostezek a běžeckých stop. Nově také získávají na oblibě naučné stezky. To znamená nejenom investovat finanční prostředky na jejich výstavbu a údržbu, ale také mít kvalitní mapy, v nichž jsou tyto cesty zakresleny. Nezbytné je i upozornit turisty na existenci takovýchto možností (reklamní kampaně, turistická informační centra v oblasti apod.).

A právě Jeseníky, jako horská oblast zahrnující oblíbené a navštěvované turistické trasy a střediska, představují pro turisty atraktivní cíl. Mají hustou síť stezek, které v létě lákají jak pěší turisty, tak i cykloturisty.

Tato oblast je dobře přístupná díky turistickým trasám, které tak umožňují turistům poznat z blízka krásy zdejší přírody. Nejvyhledávanější trasa vede po hřebeni Jeseníků od Ramzovského sedla až po Skřítek. Všechny trasy jsou dobře značené a udávají pomocí tabulek stanoviště a cíl.

Kromě těchto běžných tras existují ještě tzv. naučné stezky (NS), které bývají opatřeny vzdělávacími tabulemi informujícími o zajímavostech a atraktivitě dané lokality.

NS Bílá Opava vede po březích stejnojmenné horské bystřiny a je dlouhá 10,5 km. Tato stezka zpřístupňuje, a tedy umožňuje poznat přísně chráněnou oblast, kterou prochází a tou je NPR Praděd. Stezka je doplněna šesti informačními tabulemi. Začíná kousek za Karlovou Studánkou a končí pod horskou chatou Barborka. Stezka prochází hlubokým údolím, kde mohou turisté vidět velké množství peřejí, kaskád a vodopádů, z nichž největší je vysoký 7,9 m. Voda na tomto místě překonává na úseku dlouhém 40 m výškový rozdíl 16,4 m. Za zmínku stojí také v Jeseníkách ojedinělé tzv.

obří hrnce, mísovité prohlubně o průměru několika decimetrů a hloubce několika centimetrů (vznikali po staletí vymíláním ruly vířivým pohybem a vodou unášených částic hornin).

Velmi navštěvovanou je **NS Velká Kotlina**, která je dlouhá 5,5 km. Byla vybudována v roce 1971 z důvodu zpřístupnění NPR Velká Kotlina veřejnosti. Začíná v Karlově, vede podél toku řeky Moravice přes přírodní rezervaci. Stezka končí na Ovčárně a je doplněna sedmi naučnými zastávkami.

Nejvýše položenou je **NS Keprník-Šerák**, která vede ze Šeráku NPR Šerák-Keprník a končí na Keprníku. Zajímavou je také **NS na Rejvízu**, která vede k Velkému mechovému jezírku. Je asi 3 km dlouhá a její součástí je 5 zastávek s cílem představit faunu a flóru v typickém rašeliništním biotopu. Její závěrečná část vede k Velkému mechovému jezírku.

NS Pasák měří 13,5 km a turisté se zde na 14 místech mohou dovědět informace nejen o přírodních, ale také o kulturně-historických a technických zajímavostech okolí obce Branná. Jako první v ČR byla právě zde vybudována **Mineralogická stezka Sobotín-Mrašíkov**, která turisty zavádí do šesti významných mineralogických lokalit v Jeseníkách.

Za zmínku také stojí **Lesní ekostezka Švagrov**, kde si zájemci mohou během turistické procházky rozšířit své znalosti z oblasti ochrany přírody.

Cykloturistika

V celé oblasti existuje jednotná síť značených cyklotras. Ty jsou jednak silniční, vedoucí po kvalitnějších místních komunikacích a pak také terénní, které vedou horským nezpevněným terénem, po lesních i polních cestách.

Cyklisté se rovněž mohou napojit na dvě dálkové cyklotrasy, které probíhají celou oblastí. Je to "Moravská cyklotrasa", která vede přes Jeseník, Ramzovou, Hanušovice, Bludov a Mohelnici na jih až do Olomouce a je součástí dálkové evropské trasy „Eurovelo č. 9“ spojující Baltské moře s Jaderským. A pak také "Slezská magistrála" kopírující česko-polskou hranici z Opavy do Krnova, poté se odklání přes Vrbno, Rýmařov a končí v Litovli.

Regionálních cyklotras je v této oblasti velice mnoho, proto jen pro zajímavost uvádím jako příklad cyklotrasu Jeseník- Zlaté Hory- Jeseník, která vede z Jeseníku přes Mikulovice, Zlaté Hory, Karlovu Studánku, Praděd, Červenohorské sedlo a končí opět v Jeseníku anebo cyklotrasu Jeseník - Rejvíz – Jeseník. Ta vede z Jeseníku, přes Písečnou, Pásmo orlíka, a Adolfice zpět do Jeseníku.

5. 7. Kulturně-historické předpoklady

Kromě přírodního bohatství také každé po delší dobu osídlené území oplývá svou historií a kulturním bohatstvím. Možnosti kulturního vyžití a seznámení se s historií a tradicemi daného regionu lákají turisty a zvyšují cestovní ruch. Oblast CHKO Jeseníky a také (širěji pojato) celé pohoří Jeseníky jsou bohatým krajem i v tomto ohledu, přestože ne všechny lokality jsou stejně atraktivní. Dále je zde i potenciál lázeňství a sportovního vyžití, a to v letní i zimní sezóně. Konkrétní příklady v nejrůznějších oblastech uvádím níže.

Lázeňství má v Jeseníkách dlouhou tradici. V oblasti Jeseníků se nachází mnoho lázeňských míst, která jistě stojí za návštěvu. Nejznámější jsou Priessnitzovy lázně ve městě Jeseník. Leží na svazích Studničního vrchu, přibližně 2 km od města Jeseník, v průměrné nadmořské výšce 620 m n. m. Tento areál dominuje širokému okolí. Stojí na místě, kde byla původně osada Gräfenberk. V ní se roku 1799 narodil světoznámý zakladatel těchto vodoléčebných lázní Vincenc Priessnitz.

Obr. 5: Priessnitzovy lázně (zdroj: www.lazenskepobyty.cz)

Našli bychom zde také jedny z nejstarších moravských lázní- Velké Losiny. 6 km od Šumperka leží lázeňské město Bludov využívající jednak podhorského klimatu a také sirného termálního pramene, který byl znám již v16. století. Další lázně si mohou turisté prohlédnout případně přímo navštívit v obci Dolní Lipová ležící na rozhraní pohoří Rychlebských hor a Hrubého Jeseníku anebo také v Karlově Studánce. Karlova Studánka je obec s velmi čistým ovzduším. Jedná se klimatické a železouhličité lázně založené roku 1785 v místech, kde bývala železářská osada Hubertov. V obci je empírový kostel Panny Marie Uzdravení nemocných. Stylové jsou dřevěné roubené budovy lázní, zapadající velmi vhodně do horského prostředí.

Z hradů a zámků je atraktivní nejrozsáhlejší hradní komplex v Jeseníkách hrad Sovinec, založený před rokem 1333. Ten sice leží v horském údolí Nízkého Jeseníku v okrese Bruntál, ale je hodně navštěvovaný turisty, kteří kolem jen projíždí a směřují dál na sever. Tento rekonstruovaný hrad je totiž každoročně centrem bohatého kulturního dění. K oblíbeným výletním dílům patří také zřícenina hradu Rabštejn ležící nad obcí Bedřichov nebo hrad a zámek Kolštejn v Branné, které dokazují význam obce v historii regionu. Hrad byl založen počátkem 14. století rodem Wustehubů. Měl chránit především zlaté doly v okolí. Hrad byl opuštěn koncem 16. století, kdy byl za Žerotínů vybudován v letech

1575–1581 opevněný renesanční zámek. Zámek se v současné době opravuje, je však přístupný veřejnosti.

Podle mě nejpozoruhodnější zámek najdeme ve Velkých Losinách. Patří k nejzachovalejším památkám pozdní renesance u nás a z historie je proslulý zejména čarodějnickými procesy.

Dále uvádím zříceninu hradu Kobrštejn, zámek Jánský Vrch v Javorníku, zříceninu hradu Brníčko, gotického hradu Rychleby či Nového hradu u Hanušovic.

V oblasti najdeme řadu zajímavých exponátů a expozic, které odhalují minulost zdejšího kraje i jeho obyvatel. V obci Lipová je to železniční muzeum, v Jeseníku vlastivědné nabízející expozici historie jesenického regionu a geologie a mineralogie zdejšího kraje, v České Vsi muzeum motocyklových veteránů, ve Velkých Losinách muzeum papíru a k němu patřící stará ruční papírna. Navštívit lze také zemědělský skanzen v Rapotíně nebo muzeum v železniční stanici Horní Lipová, které přibližuje celou historii tratě Hanušovice – Jeseník. Ta je pro své četné zákruty a značné převýšení nazývána Slezský Semmering.

Výše zmíněná ruční papírna je pozoruhodností Velkých Losin. Je to jedna z nejstarších provozovaných ručních papíren, která byla založena v 90. letech 16. století a funguje nepřetržitě již 400 let. V areálu papírny je provozováno Muzeum ručního papíru. Návštěvníci jej mohou navštívit celoročně v pracovní dny od 9.00 do 15.00 hodin, v sezóně je muzeum přístupné i o víkendech. Expozice zachycuje vývoj výroby papíru ve Velkých Losinách i ve světě obecně. V papírně je pro veřejnost k dispozici také prodejna ručního papíru, výrobků z ručního papíru a příbuzného sortimentu. V objektu papírny je kromě Muzea ručního papíru zřízena i galerie, v jejíchž prostorách jsou prezentována výtvarná díla spjatá s ručním papírem nebo zdejším regionem. Kromě již zmíněného místního zámku či papírny mají turisté možnost navštívit místní Velkolosinské Svatojánské slavnosti, které nabízejí každý rok v červnu bohatý kulturní program.

Kromě již uvedených lázní jsou ve městě Jeseník pro turisty zajímavé i vyhlídkové skály Medvědí kameny, vodní tvrz ze 13. století či bývalý klášter voršilek. Zachovalá vodní tvrz patří k hodnotným kulturním památkám města i celého okresu. Dnes slouží jako muzeum a místo konání výstav a dalších akcí. Další významnou akcí nabízí toto město v souvislosti s místními lázněmi, kdy většinou 1. května dochází k zahájení lázeňské sezóny, které je po několik dnů doprovázené bohatou kulturní náplní.

Malá Morávka společně s Karlovem je v současnosti jednou z hlavních rekreačních obcí Jeseníků s řadou hotelů a penzionů. Sídli zde správa CHKO Jeseníky. Na Kapličkovém vrchu je v kapliče muzeum hornictví. Je to barokní architektura z roku 1765. Ze stejné doby je také budova fary a farní kostel Nejsvětější Trojice. Karlov a Malá Morávka tvoří soubor jesenické lidové architektury. S Karlovou Studánkou spojuje Malou Morávku nenáročná červeně značená stezka.

Působivá je také přečerpávací vodní elektrárna Dlouhé Stráně na řece Divoká Desná v pohoří Jeseníky, u obce Loučná nad Desnou v okrese Šumperk. Je to nejrozsáhlejší a nejvýkonnější vodní energetické dílo v České republice. Jelikož leží v CHKO Jeseníky, většina jeho objektů se z ekologických důvodů nachází pod zemí. Části, které jsou na povrchu, jsou ohleduplně začleněny do okolní přírody a vytvářejí s ní harmonický celek.

Milovníky zimních sportů najdou vyžití v několika horských lyžařských střediscích. Např. Praděd-Ovčárna, Ostružná, Ramzová či Petříkov.

Kromě všech těchto prvků je nezbytná také existence dostatečné ubytovací kapacity v nejrůznějších typech zařízení (od hotelů, přes chaty, kempy až po ekofarmy – v souvislosti s ekoagroturistikou).

Obr. 6: Heřmanovice – stávající ukázka původní Jesenické architektury.
(zdroj: www.vnitrostatnioffset.cz)

Obr. 7: Zámek Velké Losiny (zdroj: www.zamky-hrady.cz)

5. 8. Právní předpoklady

I takové lidské činnosti, jež se týkají cestovního ruchu (provozování lanových drah a vleků, ubytovací služby, pohostinské služby) a zemědělství (pěstování plodin, chov živočichů – klasicky i ekologicky, agroturistika) musejí být právně ošetřeny. Jednak z hlediska toho, že se jedná o určitý typ podnikání (pravidla pro podnikatele či živnostníky, pravidla pro získání a využití dotací), pak musí být ošetřena i kvalita nabízených služeb (pravidla pro pohostinství a ubytovací zařízení), zajištěna bezpečnost turistů (na lanových drahách, vlecích a sjezdovkách), a také je třeba ohlídat, aby ekonomické aktivity negativně nezasahovaly do životního prostředí a neničily přírodu (zejména ne v takové oblasti jakou je CHKO Jeseníky). Mezi takovéto limity rozvoje turismu a cestovního ruchu patří především zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a vyhláška MŽP č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona. Jmenovitě jde o zákonná ustanovení týkající se zvláště chráněných území (v národních parcích § 16 (1) písmena c), d), e), f), n), § 19, v chráněných krajinných oblastech § 25 (2), § 26 (1) písmena b), c), g), (3 písmeno c), v národních přírodních rezervacích § 29 písmena d), f), h), j), v přírodních rezervacích § 34 (1) písmeno f)) a obecně i mimo tato území § 10, § 44, § 67.

Ve vztahu ke kulturnímu dědictví hlavní limity rozvoje turismu a cestovního ruchu vyplývají ze zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění dalších úprav. Podle tohoto zákona jsou chráněny zahrady a parky, které jsou vzhledem ke své umělecké hodnotě mimořádně významné.

Dále do právních předpokladů patří i nezbytné znalosti podnikatele ve venkovské turistice.

K zahájení provozu agroturistické farmy není třeba speciální živnosti. Příjmy z této aktivity lze zahrnout do daňového přiznání za pronájem ubytovacích prostor. V případě ubytování bez stravování (turistické ubytovny, kempy, chatové osady; bytové domy, rodinné domy, stavby pro individuální rekreaci apod.) je ale vhodné pořídit si živnostenský list na ubytovací služby (živnost volná, číslo oboru 83, nařízení vlády č. 140/2000 Sb.). Kapacita je omezena na 10 lůžek. Podle této živnosti je možné poskytovat i snídaně. V případě nabídky ubytování se stravováním (polopenze nebo celodenní stravování) jde o takzvanou hostinskou činnost a zde je potřeba živnostenského oprávnění na poskytování stravovacích služeb (živnost řemeslná, nařízení vlády č. 469/2000 Sb.). K prodeji vlastních přebytků (brambory, zelenina, maso apod.) není třeba živnost, ale při prodeji masa z vlastní porážky je nutné dodržovat veterinární předpisy. Při prodeji vlastních výrobků

(sýry, klobásy, maso, mošty, víno apod.) – volná živnost a nutno dodržovat hygienické, veterinární a potravinářské předpisy. Také k provozu projížděk na koních, kočárem nebo bryčkou – živnost volná (Fajkusová, 2005).

Veškeré výše jmenované předpoklady se navzájem různě prolínají a překrývají, mnohdy spolu úzce souvisí a naplnění předpokladů v jedné oblasti je nezbytnou podmínkou pro uplatnění předpokladů z oblasti jiné.

6. Hodnocení současného stavu-dotazníkové šetření

V CHKO Jeseníky hospodaří ekologickým způsobem 21 farem, z nichž 5 se věnuje agroturistice.

Dotazníkové šetření bylo provedeno na 21-ti registrovaných farmách, tzn. farmách věnujících se ekologickým způsobům zemědělství jednak v CHKO Jeseníky, ale také v jeho bezprostřední blízkosti. Konkrétně na 15-ti farmách v CHKO a na 6-ti v okolí. Nejsou zde tedy zastoupeny všechny subjekty věnující se dané činnosti v CHKO Jeseníky, a to z toho důvodu, že někteří majitelé farem se odmítly průzkumu zúčastnit a informace poskytnout nebo se k žádosti o jejich poskytnutí nevyjádřily. Přesto si myslím, že využitý vzorek subjektů je dostatečný a zjištěné údaje patřičně komplexní, takže bylo možno vyvozovat konkrétní závěry (případně i trendy) pro celou hodnocenou oblast. Počet respondentů nemusí souhlasit s počtem farem uváděným jinými zdroji, neboť počet zemědělců se v průběhu roku měnil.

12 z dotazovaných farem leží v okrese Šumperk, 6 v okrese Jeseník a 3 spadají pod Bruntál.

Prvním zjišťovaným údajem byla forma vlastnictví objektu, na němž dotyčný subjekt hospodaří. Zjistila jsem, že 95 % dotazovaných subjektů (20) bylo samostatně hospodařícími rolníky, pouze 1 farma byla veřejnou obchodní společností.

Co se týče osob, s nimiž jsem hovořila, tak nejmladšímu respondentovi bylo 22 let. Ten teprve začínal s podnikáním v ekologickém zemědělství. Nejstarší měl 68 let. Byl tedy již v důchodu a této činnosti se věnoval pouze jako koníčku. Průměrný věk všech dotazovaných subjektů byl 48 let. 60 % dotazovaných uvedlo jako své dosažené vzdělání středoškolské a 25 % vysokoškolské. Pouze 2 dosáhli základního vzdělání a další nechtěl své osobní údaje uvést. Více než polovina vlastníků farem (57,1 %) má jako svoji hlavní výdělečnou činnost právě podnikání v zemědělství. Pouze 3 uvedli jako hlavní zdroj příjmů cestovní ruch a zbylých 6 (28,6 %) má podnikání v zemědělství či v cestovním ruchu jako svoji vedlejší výdělečnou činnost a věnují se jí tedy pouze jako koníčku při zaměstnání.

Dalším zjišťovaným údajem bylo datum zahájení činnosti (s tím souvisí i délka jejího vykonávání) a také byly respondentům kladeny dotazy na to, jaká činnost byla na příslušném území provozována před tím, než na něm začali hospodařit a také před rokem 1989, pokud o tom mají informace.

Přibližně třetina dotazovaných subjektů zahájila svou činnost již v první polovině 90. let, přičemž první odvážlivec tak učinil již v roce 1991. Další třetina dotazovaných začala v oblasti ekologického zemědělství a ekoturistiky podnikat ve druhé polovině 90. let a zbylá třetina subjektů pak až po roce 2000, z čehož poslední subjekt zahájil svou činnost až v roce 2008. 7 z dotazovaných subjektů zahájily svou činnost na místech, kde před rokem 1989 byla Jednotná zemědělská družstva; další 4 na místech, kde předtím fungovaly státní statky; 1 na pozemcích využívaných Lesy České republiky. 1 subjekt začal vyvíjet činnost na místě, jež předtím bylo zčásti lesem a částečně bylo využíváno pro potřeby statku; a konečně, 1 subjekt provozuje svou činnost na místě, kde předtím působil jiný soukromý zemědělec vyvíjející tutéž činnost. Ostatní dotazovaní se k této otázce nevyjádřili nebo nemají povědomí o předchozích majitelích či způsobu využití příslušného prostoru.

Podnikání v zemědělství

Celková výměra obhospodařované půdy byla 3 836,5 ha. Průměrná velikost ekofarmy tak činí 182,7 ha. Nejmenší jsou ekofarmy Domašov a Malá Morávka, kde v obou případech obhospodařují pouze 5 ha půdy. Ve druhém případě se však majitelka zaměřuje na agroturistiku a právě cestovní ruch uvádí jako svoji hlavní výdělečnou činnost. Naopak největší rozlohou disponuje ekofarma Marwin. Jedná se až o 1 300 ha půdy. A právě tato ekofarma je jako jediná veřejnou obchodní společností. Druhou největší je ekofarma Branná se 730 ha půdy. Obě tyto ekofarmy zaměstnávají také nejvíce pracovníků. První má 27 a druhá 15 zaměstnanců. Na ostatních farmách pracují v průměru 3 lidé. Většinou se jednalo o rodinné příslušníky s výjimkou dvou ekofarem, kde šlo vysloveně o zaměstnance.

Všichni dotazovaní uvedli, že mají část půdy pronajatou. Netýkalo se to jen farem Malá Morávka a Babočka, které hospodaří pouze na vlastní půdě. V obou případech jde o menší rodinné farmy.

Většinou převažovaly na obhospodařovaných půdách trvale travnaté porosty (TTP). Pouze 2 respondenti uvedli, že využívají i ornou půdu, ale pouze v malé míře (ekofarma Branná - 6 ha a Plášek - 4,5 ha). Pěstovali na ní nenáročné plodiny- brambory nebo špaldu. Farma Plášek uvedla jejich využití jako krmivo pro svá hospodářská zvířata, naopak ekofarma Branná se věnuje mimo jiné i prodeji brambor.

Na chov skotu na maso pastevním způsobem se zaměřovaly skoro všechny farmy. Nejvíce kusy disponovali na ekofarmách Marwin (500 ks) a Branná (494 ks). Ovšem na farmě Marwin chovali skot pouze na zástav, kdežto v Branné se věnovali chovu krav na maso i na produkci mléka. Na sedmi ekofarmách vlastnili také koně. Z toho na dvou se zaměřovali pouze na jejich chov. Bylo to na ekofarmě Květná u Starého Města, kde majitel vlastnil 10 koní pro vlastní potřebu a dále na Ranchi M. Zde chovali 12 kusů strakatých huculských koní pro turistické vyjížďky po okolí. Velmi významný je však počet koní na ekofarmě Marwin. Tady mají 50 kusů rodu Welsh Cob pro pastevní odchov a přirozenou plemenitbu. Chov ovcí byl zjištěn v 9 případech. Ve velkém množství na farmě Branná (578 ks) a farmě Marwin (350 ks) a také na farmě Bobrovník (300 ks), kde nechovají žádná jiná zvířata kromě ovcí. Chov koz probíhá na 3 farmách, ale pouze v omezené míře. Nejvíce kusů (10 koz) mají na farmě Pastva, kde také vlastní 6 poníků a dále na Ekofarmě Bovine. Ta navíc disponuje kromě skotu, ovcí, koz a koní také 6-ti kusy jaka tibetského a 3mi osli. Chov drůbeže nebyl zaregistrován na žádné farmě.

Na dotaz o změnách struktury rostlinné i živočišné výroby v posledních letech všichni dotazovaní odpověděli záporně, tzn., že zemědělskou výrobu lze považovat za stabilizovanou.

3 farmáři uvedli, že si své produkty nechávají na farmě pro vlastní potřebu (ve všech 3 případech tedy pro ně není podnikání v zemědělství hlavní výdělečnou činností). Ostatní je však prodávají dál zpracovatelům. Jednak na jatka (např. Jatka Malá Morava), zemědělskému družstvu Šumvald nebo organizaci Genoservis. Ekofarma Branná je známá tím, že spolupracuje s olomouckým podnikem Olma, kterému dodává mléko. Jejich maso pak putuje do Agro Chválkovice. Pouze u dvou farmářů byl zaznamenán vývoz produktů do zahraničí (Slovinsko, Rakousko, Itálie).

Rozvojový rámec

Na otázku, zda vlastní nějaké nevyužité kapacity či objekty, odpovědělo 85, 7 % dotazovaných záporně, pouze 3 respondenti byli majiteli takových objektů a jejich plánem do budoucna bylo rozšíření chovu či zbourání těchto staveb. 76 % farmářů zná ekozemědělce z okolí a spolupracuje s nimi. Zbýlých 23, 8 % (5 farmářů) s nimi spolupracovat nechce nebo je ani nezná. Kladné vztahy mezi farmářem a jeho okolím (jinými farmáři či obcí) by měly být samozřejmostí. Překvapivá byla výpověď 67 % respondentů, kteří si stěžovali, že jim obec nevychází vstříc. Přáli by si větší toleranci a někteří také méně administrativy. Ostatní hodnotili vztahy kladně. Zde se jednalo o farmáře, kteří měli od obce pronajatou půdu.

V případě dostatku finančních prostředků by většina investovala do oprav budov, stájí, rozšíření chovu, technického vybavení a strojů či nákupu půdy. Peněz však, jak uvedli, nemají dostatek, a proto využívají všechny dotace, na které mají nárok; jak z fondů EU, tak i ze státního rozpočtu.

V oblasti zemědělství plánují dynamicky rozvíjet své podnikání pouze 2 farmy. Ekofarma Domašov, jejíž mladý majitel v této oblasti začíná a ekofarma Branná, která uvádí jako důvod svého záměru stále větší poptávku po biomléce ze strany podniku Olma. 47, 6 % dotazovaných (10 respondentů) očekává mírný rozvoj a zbylých 42, 8 % chce uchovat setrvalý stav ve svém podnikání. Nikdo tedy neočekává útlum činnosti.

Podnikání v oblasti cestovního ruchu

Cestovnímu ruchu se věnuje 35 % ze všech dotazovaných farmářů, tzn. pouze 7 a 1 uvažuje do budoucna o podnikání v této oblasti (farma Dian Petr).

Všichni mohou nabídnout hostům kromě ubytování i další služby. Výjimku tvoří farma Fiala. Ta může poskytnout pouze ubytování. Ostatní vykazují více aktivit v cestovním ruchu. Jedná se o projížďky na koních, jachting, možnost míčových her atd. a samozřejmě také stravování.

86 % respondentů podnikajících v cestovním ruchu provozuje své služby celoročně. Jen ekofarma Babočka má sezónní charakter. Poskytuje totiž ubytování jen ve stanech či karavanech na přilehlé louce, takže v zimním období by pobyt tady byl těžko realizovatelný.

Pokud nebereme v potaz ubytování na této farmě, tak respondenti celkově poskytují 32 pokojů se 115 lůžky. V průměru se tedy jedná o 4, 6 pokojů s 16, 4 lůžky na 1 farmu. Nejvíce pokojů nabízí ekofarma Strnad v penzionu Gól (12 pokojů s 49 lůžky) a nejméně ekofarma Květná (2 pokoje s 8 lůžky). Nutno ale podotknout, že výše zmíněný penzion není přímo součástí ekofarmy, kdežto u ostatních mají hosté možnost ubytování přímo na ekofarmě. Počet lůžek v pokojích se pohybuje v rozmezí od 2 do 6. Průměrná cena za lůžko je 238 Kč. Nejvíce zaplatí hosté za ubytování v penzionu Gól (330 Kč) a naopak nejlevněji se ubytují na ekofarmě Babočka (120 Kč).

Na otázku týkající se obsazenosti lůžek podle sezón odpovídali dotazovaní pouze přibližně, v procentech. Z jejich odpovědí je ale zřejmé, že nejvyšší obsazenost je v letním a zimním období, kdy se pohybuje okolo 80 %, kdežto na jaře a na podzim je výrazně nižší (20 %). Úplnou (tj. 100%) obsazenost v letní sezóně uvedli majitelé ekofarem Fiala, Bovine a Babočka. Na ekofarmy jezdí kromě tuzemských návštěvníků i turisté z jiných států. Počet domácích hostů ovšem převažuje. Dotazované subjekty jej odhadují přibližně na 80-90 %. Ze zahraničních hostů respondenti uvedli např. Nizozemce, Belgičany, Poláky (ekofarma Malá Morávka), Slováky, ale také Japonce (ekofarma Květná). Ti stráví na farmě v průměru 4 dny, stejně tak i domácí turisté. Během svého pobytu se věnují rekreaci, odpočinku, pěší turistice, cykloturistice, zimní turistice či jízdě na koni.

Národnost klientů nemá vliv na délku pobytu v hlavních sezónách. 2 respondenti udávali vyšší než 50% podíl stálé klientely (Ranch M 60 % a ekofarma Strnad 70 %), u ostatních se tento podíl pohyboval okolo 30 %.

Na otázku, zda si shání hosty sami, odpověděli všichni kladně. 33 % dotazovaných si podává pouze inzeráty. Jsou to farmy Fiala a Babočka, které se nevěnují podnikání v cestovním ruchu v takovém rozsahu jako zbývající farmy. Ty se snaží kromě inzerátů shánět klienty i jinou cestou. Všechny mají své vlastní webové stránky, platí si reklamu na internetu či spolupracují s turistickým informačním centrem (ekofarma Květná: TIC Staré Město).

Žádná z ekofarem nedisponuje restaurací nebo občerstvením. Hosté mohou pouze posnítat, a to v penzionu Gól (ekofarma Strnad) nebo po domluvě (ekofarma Babočka). Jinak jsou návštěvníci odkázáni na vlastní vaření v kuchyňce (Ranch M) či restaurace v okolí. Výjimku tvoří ekofarma Malá Morávka, kde majitelé rádi uvaří nejen pro sebe, ale také pro hosty.

Kromě již zmíněných volnočasových aktivit mohou klienti využít i jiných služeb, které farmy nabízejí v oblasti cestovního ruchu. 4 z těchto farem poskytují vyjížďky na koních. Součástí ekofarem Květná a Ranche M, které jsou zaměřené jen na chov koní, jsou i turistické jízdárny. Zájemci si mohou také zahrát bowling, tenis, nohejbal nebo využít saunu v penzionu Gól.

Pouze 1 z dotazovaných (ekofarma Květná) je členem sdružení podnikatelů v cestovním ruchu.

Co se týká oblasti cestovního ruchu, ze 7 dotazovaných podnikatelů 4 odpověděli, že očekávají mírný rozvoj. 2 chtějí ponechat svoji činnost v setrvalém stavu a pouze 1 plánuje do budoucna dynamický rozvoj (Farma Květná). Žádný z dotazovaných nepočítá s útlumem své činnosti.

Tab. 2: Velikostní struktura zkoumaných ekofarem v roce 2008

Velikost ekofarem podle výměry půdy (ha)	počet		výměra	
	abs.	%	abs.	%
0 až <10	2	9,5	10	0
10 až <50	6	28,6	137	3,8
50 až <100	3	14,3	270	7,6
100 až <500	7	33,3	684	17,8
500 až <1000	2	9,5	1330	37,3
1000 a více	1	4,8	1300	36,5

(zdroj: vlastní šetření)

Obr. 8: Ekofarma Bovine (*zdroj: www.bovine.com*)

Všechny tyto farmy poskytující agroturistiku jsou situovány v lesnatých oblastech mimo hlavní turistická centra v Jeseníkách. Kromě odpočinku a relaxace tak nabízí okolí farem možnosti sběru hub, lesních plodů nebo také pěší turistiku, cykloturistiku a zimní sporty. Jako ideální pro strávení dovolené se mi ze všech těchto farem jeví ekofarma pod názvem „Agroturistika Malá Morávka“, kterou vlastní paní Ljuba Kielarová. Nachází se na okraji obce Malá Morávka v okrese Bruntál v CHKO Jeseníky a nabízí hostům vše, co potřebují pro kvalitní a uspokojivý pobyt. Kromě ubytování přímo na ekofarmě poskytují také stravování. Je zde možnost společných snídaní, obědů i večeří spolu se všemi přítomnými na farmě u jednoho stolu. Pokud by měl někdo zájem, tak ho také naučí péct domácí chléb nebo vyrábět kozí sýr, který si stejně jako ostatní domácí produkty (kozy mléko, zelenina) lze zakoupit. Jelikož manžel majitelky je hajný, zájemci s ním můžou jít na čekanou anebo se projet v zimě po okolí na saních taženými koňským spřežením, což je jistě pro lidi pocházející z města velký zážitek. Je zde také spousta možností pro vyjížděky na koních, procházky nebo projížďky na kole, které je možno si na farmě zapůjčit. Hosté mohou rovněž pečovat o hospodářská zvířata, pomáhat se sečením luk, sušením sena. Zkrátka lze se zapojit do všech aktivit na farmě.

Obr. 9: Ekofarma Malá Morávka (*zdroj: <http://kielarova.ecn.cz>*)

7. Možnosti budoucího vývoje

7.1. Ekologické zemědělství

Zemědělství v horské a podhorské krajině nemůžeme prvotně posuzovat jako produkční. V těchto oblastech musíme brát v úvahu ochranu přírody a krajiny. Rostoucí chov hospodářských zvířat, snižování orných ploch s nárůstem rozlohy trvalých travních porostů, multifunkční trendy a účast ekologických forem hospodaření se dá označit za zastaralou fázi vývoje zemědělského hospodaření. V současné době není prioritní ekonomický význam zemědělství. Důležitější je ochrana přírody a estetický ráz krajiny. Činnosti spojené se zemědělstvím musí brát nyní v potaz hlavní funkce ekosystému a nenarušovat jeho stabilitu. V Jeseníkách tento typ zemědělství přispívá jednak k zachování krajinného rázu kulturních krajinných segmentů, jednak k udržení biodiverzity.

Akční plán rozvoje ekologického zemědělství v ČR (Moudrý, 2007)

MZe v roce 2004 přistoupilo ke zpracování Akčního plánu MZe pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010, který by měl podpořit vývoj zejména těch oblastí EZ, které zatím nejsou rozvinuty dostatečně.

Hlavní cíle Akčního plánu v ČR:

- Posílit postavení ekologického zemědělství v ČR
- Zvyšovat pozitivní vliv ekologického zemědělství na přírodu a krajinu
- Zajistit životaschopnost ekologických farem
- Zvýšit konkurenceschopnost českého zemědělství v EU
- Zvyšovat důvěru veřejnosti v ekologické zemědělce
- Propagovat životaschopná venkovská hospodářství
- Zlepšovat životní podmínky a dobré životní podmínky zvířat chovaných na ekologických farmách
- Zajistit ochranu produktů EZ před kontaminací geneticky modifikovanými organismy
- Rozšiřovat hospodářské aktivity s vyšší přidanou hodnotou
- Přispět prostřednictvím ekologické produkce k ochraně zájmů spotřebitelů

- Posilovat pozitivní vnímání kvality biopotravin u spotřebitelů
- Rozšiřovat trh s biopotravinami, s rostoucím trhem zefektivňovat produkci a zpracování produktů EZ
- Zlepšit odborné poradenství, vzdělávání a výzkum v EZ
- Dosáhnout v roce 2010 podíl cca 10 % zemědělské půdy v EZ na celkové výměře zemědělské půdy

Tab. 3: Vývoj hlavních ukazatelů ekologického zemědělství od roku 2006 do první poloviny roku 2008

	31. 12. 2006	31. 12.2007	30. 6. 2008	Nárůst za 1. pololetí 2008
Počet ekofarem	963	1 318	1766	448
Výměra zemědělské půdy v ekologickém zemědělství (ha)	281 535	312 890	333 727	20 837
Podíl ekol. zem. na celkové výměře zem. půdy (%)	6,61	7,35	7,84	0,49
Výměra orné půdy (ha)	23 479	29 505,2	33 805	4 300
Výměra trvalých travních porostů (ha)	232 190	257 899	274 786	16 887
Výměra trvalých kultur (sady) (ha)	1 195,61 (sady+vinice)	1 625	2 581	956
Výměra trvalých kultur (vinice) (ha)		245	407	162
Ostatní plochy (ha)	24 671	23 616	22 148	-1 468
Počet výrobců biopotravin	152	253	375	122

(zdroj: Bioinstitut, 2008)

Tab. 4: Celkové vyplacené finanční prostředky v rámci dotačního titulu EZ

Rok	Vyplacené finanční prostředky
1998	48 091 000
1999	84 168 000
2000	89 101 971
2001	167 966 104
2002	210 861 131
2003	230 810 809
2004	292 200 000
2005	285 828 855
2006	304 995 064
2007	zažádáno o 540 395 786

(zdroj: Bioinstitut, 2008)

Česká republika je svoji rozlohou ekologicky obhospodařovaných ploch na předních místech v Evropě. Jak jde vidět z tabulek č. 3 a č. 4, ekologické zemědělství se dynamicky rozvíjí. Každým rokem roste nejen počet ekofarem a jejich obdělávaných ploch, ale také přibývá výrobců biopotravin a zvyšuje se množství žádostí o finanční prostředky v rámci dotačního titulu EZ. Z toho lze usoudit, že cíle, které byly dány výše zmíněným akčním plánem, budou do roku 2010 pravděpodobně dosaženy.

7. 1. 1 Ekologické zemědělství v Jeseníkách

Ekologické zemědělství se v regionu Jeseníků vyvíjí velice úspěšně už od roku 1990, kdy tato činnost začala v naší zemi zapouštět kořeny. Je to dáno tím, že u podobných oblastí nejde jen o primární efekt zemědělství (obživa obyvatelstva a tím potřeba co nejvyšší výnosnosti), ale je kladen důraz i na zachování krajiny a udržení tradičních způsobů hospodaření a života na venkově. Proto v regionu už v roce 1990 vznikly první dva zemědělské ekologicky hospodařící podniky a také se v Šumperku ustavil největší svaz

ekologických zemědělců v naší zemi pod názvem PRO-BIO. Deset let poté, tedy v roce 2000, už v oblasti hospodařilo ekologickým způsobem 77 subjektů na celkové výměře 38 964 ha (tj. na 24, 4 % veškeré obdělávané půdy). Jenom v tomto regionu se nacházela téměř čtvrtina veškeré ekologicky obhospodařované půdy v celé České republice. Zatímco celorepublikově byla průměrná velikost obhospodařované plochy připadající na 1 ekofarmu 294, 3 ha, tak v mikroregionu Jeseníky činila 504 ha. V samotné CHKO Jeseníky je pak z výměry 11 957 ha ekologicky obhospodařováno 4 865 ha, tedy 43,5 % (Šarapatka, Čížková, Suchánek, 2001).

Toto je způsobeno jednak přítomností dobře fungujících poradenských a asistenčních služeb v PRO-BIO Šumperk, jednak existencí dobrých odbytových možností pro produkty v rámci Olomouckého kraje (např. OLMA Olomouc). Z hlediska produkce je významné pěstování obilovin, pohanky a brambor a chov skotu na maso a mléko.

Bylo by vhodné snažit se zvyšovat produkci, protože roste zájem spotřebitelů a tím i zpracovatelů, kteří od ekozemědělců produkty vykupují a vyrábějí z nich nejrůznější druhy biopotravin. Největší zájem je o zeleninu, maso, ovoce a uzeniny. Současně s tím, je třeba zájemce informovat o nákladech takové produkce, aby byli srozuměni s výrazně vyššími cenami (za výrazně vyšší kvalitu) než u klasických produktů. Odbyt bude spíše než na místě samotném realizován v bohatších regionech v okolí, kde je větší kupní síla a lidé jsou ochotni si za kvalitu připlatit (např. Olomoucko, ale i Ostrava, Opava a jejich okolí).

Jedním z limitujících faktorů rozvoje, které bude třeba odstranit, je nedostatek půdy, na níž by se pěstovaly produkty určené ke krmení dobytka. Dokud nebude dost krmiva, nebude možné patřičně navýšit množství chovaného skotu a tím uspokojit rostoucí poptávku. S tím souvisí potřeba lepšího rozvržení využití půdy v regionu. Také musí existovat kvalitní dotační politika a snaha orgánů státní správy a samosprávy (zejména orgány dotčených obcí a Olomouckého a Moravskoslezského kraje) pomoci ekologickým zemědělcům v jejich činnosti, podpořit je a nezatěžovat zbytečnou administrativou. Konečným cílem by však mělo být vytvoření takových podmínek, aby se osoby podnikající v oblasti ekologického zemědělství uživily svou ekonomickou aktivitou a významnější část jejich příjmů pocházela od zákazníků a klientů, a nikoli z veřejných prostředků.

K navedení vývoje žádoucím směrem by jistě pomohlo, kdyby bioprodukty z dané oblasti (CHKO Jeseníky nebo možná i Jeseníky jako celek) byly zaštitěny pod jednou značkou a takto také prezentovány pomocí reklamních kampaní odběratelům i konečným

zákazníkům. Kromě zemědělské činnosti by mohla být současně propagována agroturistika a snaha spojit na ekofarmách zemědělství s cestovním ruchem a celou řadou doprovodných služeb.

I přes tato všechna doporučení rozvoje EZ můžeme podle mého názoru už nyní nahlížet na ekologické zemědělství jako na velice perspektivní odvětví. Je to znát nejen po srovnání s vývojem v předchozích letech, ale také na základě mého dotazníkového šetření, kdy více než polovina (75 %) respondentů uvedla, že má v plánu rozvíjet zemědělskou činnost a žádný nemá v úmyslu její útlum. Tento rozvoj je závislý na ekonomických ukazatelích, rozvoji produkce a především na dotační politice, která vychází ekozemědělcům stále více vstříc.

7. 2. Cestovní ruch

Cestovní ruch představuje významné národohospodářské odvětví, které má průřezový charakter a na jeho realizaci se podílí řada dalších oblastí (doprava, stavebnictví, kultura...).

Cestovní ruch plní dnes ve společnosti řadu funkcí: ekonomickou, rekreačně zdravotní, kulturně-poznávací, informační a výchovnou. Rozlišujeme několik základních forem cestovního ruchu dle potřeb jeho účastníků (rekreační, kulturně-poznávací, sportovně-turistický, lázeňský). Další členění na druhy může být sledováno dle různých hledisek, např. dle časového hlediska (krátkodobý – pobyt do 3 dnů, dlouhodobý), dle místa realizace (domácí, zahraniční), dle forem úhrady služeb (volný, vázaný), dle způsobu organizace zabezpečení služeb (neorganizovaný, organizovaný). Jeho dlouhodobý rozvoj je podmíněn zachováním zdravého životního prostředí a atraktivního území ČR. V koncepci rozvoje cestovního ruchu ČR je proto kladen důraz na dodržování principů udržitelného rozvoje. Jedním z cílů koncepce je podporovat aktivity cestovního ruchu v hospodářsky slabých regionech a podporovat nabídku produktů cestovního ruchu, které jsou šetrné k přírodě. ČR má výhodné podmínky (geografická poloha, kulturní a přírodní hodnoty, potenciálně schopné lidské zdroje) pro atraktivní nabídky uceleného cestovního ruchu. Otevírá se zde prostor pro venkovský cestovní ruch, který je postaven na zhodnocení relativně nezatížených území (Fajkusová, 2005).

I když jsou přírodní zajímavosti pro cestovní ruch zcela stěžejní a ten by byl bez nich jen těžko realizovatelný, stává se velmi často, že některé rekreační činnosti narušují krajinný ráz a stávají se tak pro něj ohrožujícími.

Nejrůznější lokality v CHKO Jeseníky jsou již dnes cílem velkého množství turistů. Zatím se ovšem v mnoha případech jedná o tzv. tvrdý turismus, např. o masové turistické aktivity jako je sjezdové lyžování. Cestovní ruch je tedy v současné době v Jeseníkách i zdrojem environmentálních problémů.

V této souvislosti je třeba se vyhnout tzv. „efektu ničení turismu turismem“ (Mourek, 2005).

To znamená, aby nedošlo k narušení životního prostředí nadměrnou turistickou aktivitou, a v jejím důsledku k nepřiměřeným zásahům do krajiny. Následkem toho by se mohla snížit atraktivita krajiny a cestovní ruch by se omezil. Tím by se podkopaly jeho perspektivy, jakožto jednoho z mála odvětví ekonomické činnosti člověka, která má v tomto regionu potenciál. Tak by došlo k řadě nepříznivých ekonomických vlivů na populaci žijící na daném území (a samozřejmě i ekologických – poškozování krajiny je nežádoucí kdekoliv, ovšem ve zvláště chráněných regionech jako je CHKO Jeseníky to platí dvojnásob). Z toho důvodu musí být cestovní ruch v této oblasti provozován udržitelným způsobem. To znamená v souladu s biodiverzitou, udržováním přirozených ekosystémů a samozřejmě také by měl být prospěšný pro místní obyvatelstvo. Proto se právě v takové oblasti ekoturismus jeví jako zvláště vhodná aktivita. Jak již uvádím v kapitole 3. 3. 1., ekoturismus je tedy forma udržitelného cestovního ruchu, která je zaměřena na poznávání přírodních krás zejména v národních parcích a chráněných územích a je provozována s maximální ohleduplností k životnímu prostředí. Důležitá je i výchovná stránka. Ekoturismus by měl tedy lidi také vzdělávat, ale stále častěji se vyskytují oprávněné obavy, že pobyt v těchto parcích a rezervacích bude turistům poskytovat spíše neobyčejný zážitek, než aby je přiměl popřemýšlet nad současnými problémy, které působí negativně na biodiverzitu. Každopádně ekoturismus jako takový, který umožňuje pozorovat biologickou rozmanitost a být v přímém kontaktu s různými druhy rostlin a živočichů funguje spíše v zahraničí.

V našich podmínkách (zejména v zájmové oblasti CHKO Jeseníky) spíše funguje tzv. agroturistika nebo ekoagroturistika jako součást ekoturismu. Jedná se o jednu

z nejzajímavějších možností spojení zemědělských aktivit (zejména ekozemědělství) a cestovního ruchu do jednoho fungujícího celku.

Podívám-li se obecně na vztah ekologických forem zemědělství a cestovního ruchu v chráněném území, můžu konstatovat, že je oboustranně výhodný. Zemědělským subjektům přináší aktivity v cestovním ruchu alternativní zdroje příjmů, jež jsou pro zdejší zemědělské podnikání nezbytným předpokladem pro zachování tohoto typu lidské činnosti ve ztížených podmínkách podhorské a horské krajiny.

Také cestovní ruch může ze spojení s ekologickými formami zemědělství profitovat. Ekoturistické aktivity jsou pro klienty atraktivní, relativně nové a módní, zcela určitě pak „jiné“, což jim poskytuje jistou konkurenční výhodu.

Ikdyž se cestovní ruch ze všech odvětví nejrychleji rozvíjí, nejsou ještě plně využity možnosti zemědělských farem v oblasti agroturistiky. Je to vidět přímo na CHKO Jeseníky, kde z 21 ekologických farem provozuje agroturistiku pouze 5. Nadějí by mohly být dotace v rámci Podpory cestovního ruchu, které by měly podpořit vznik a rozvoj agroturistických farem.

7. 2. 1. Důvody malého zájmu Čechů o ekoturistiku a agroturistiku, možnosti řešení

Jak jsem již uváděla výše, všechny alternativní formy cestovního ruchu se začínají rychle rozvíjet a zájem o ně stoupá. I tak ale v porovnání se zahraničím tento zájem není zas až tak velký, jak by se mohlo zdát. Důvodů existuje několik. Jak se již zmínili farmáři, se kterými jsem vyplňovala dotazníky, jsou to jednak jejich obavy a neochota pustit se do podnikání v této oblasti. Také se domnívám, že dalším důvodem může být nespokojenost turistů se současnou nabídkou či nedostatečná informovanost. Jednotlivé důvody proberu podrobněji v následující podkapitole.

Během mého šetření někteří farmáři uvedli, že v současné době existují příliš přísné podmínky pro podnikání v této oblasti, mnohdy až nesmyslné. Navíc vstupní náklady jsou také vysoké, a jelikož agroturistika není příliš výdělečná činnost, vrátí se farmáři až po několika letech. S tím je ale potřeba počítat a nesmí se brát tato činnost jen jako zdroj financí. Farmář k ní musí mít vztah a být ochoten jí také něco obětovat.

Turisticky atraktivní oblasti v naší republice nabízejí nepřeborné množství ubytování a tak majitelům farem mnohdy připadá velmi riskantní pouštět se do podnikání v agroturistice, která navíc obnáší i péči o zvířata a práci v zemědělství.

Dalším důvodem malého zájmu českých turistů strávit svoji dovolenou na farmě je ten, že se jedná o poměrně nový typ turistiky. Lidé pořád ještě preferují pobyty v zahraničí, ve známých kulturně-historických městech a hlavně u moře. Ty je vyjdou sice mnohem draž, ale mají zde jistotu nezapomenutelného zážitku a krásného počasí po celou dobu pobytu. Navíc některým lidem pocházejícím z vesnice nepřipadá atraktivní strávit svůj volný čas opět na venkově a vykonávat zde činnosti, od kterých by si nejradyji za celý rok odpočinuli.

Za příčinu nízké návštěvnosti může být také z pohledu turistů považován stav stezek pro pěší turistiky, cykloturistiky, ale i silnic. Mnohé jsou rozbité, rozježděné nebo neprůchodné kvůli spadeným stromům. To na ně může udělat špatný dojem a proto se rozhodnou strávit svoji dovolenou příště raději jinde.

Důvodů je ale víc. Pokud by si turisté měli vybrat, dají samozřejmě raději přednost pobytu na farmě, která nabízí spoustu doprovodných programů. Ty jsou právě základem pro vybudování si dobrého jména u hostů a odlišení se od ostatních. Kromě ubytování a stravování se jedná hlavně o jízdu na koni, možnost letních a zimních sportů atd. Ale i takový základ jako je ubytování a strava je pro některé majitele farem problém. Mnozí si totiž neuvědomují, že když se lidé rozhodnou strávit svůj volný čas na venkově, tak se chtějí také kvalitně vyspat a najíst. Jak jsem ale zjistila dotazníkovým šetřením, těchto základních služeb se hosté dočkají pouze na 2 z 6 farem. Na ostatních si buď musí uvařit sami nebo dochází do restaurací v okolí.

Farmáři také většinou nemají dostatek peněz na opravy pronajímaných objektů a tak se raději více věnují chovu zvířat či zemědělství a na doplňkové akce takový důraz nekladou.

Odborníci na cestovní ruch vidí budoucnost spíše v tzv. venkovské turistice. Kdy lidé přijedou na farmu, podívají se, jak hospodář pečuje o zvířata nebo jak se vyrábí domácí sýr. Pokud mají možnost, tak si tyto výrobky zakoupí, případně si půjčí koně a projedou se po okolí. Vše ale v rámci jednoho dne, je to tedy bráno pouze jako doplňková činnost.

Dalším důvodem může být malá nabídka agroturistických pobytů v katalogích cestovních kanceláří. Podnikatelé v agroturistice se tak snaží zviditelnit i jiným způsobem. Kromě inzerce mají někteří také své vlastní webové stránky, informující o všech nabídkách, které farma poskytuje. Podporovat agroturistiku se snaží jednak tzv. mikroregiony, které jsou mezistupněm mezi obcemi a kraji a pak také samotné kraje. Kromě podpory této formy cestovního ruchu je však velmi důležitá propagace oblasti Jeseníků jako celku. Činnosti z oblasti propagace a informační služby jsou velmi důležité pro zviditelnění daného území v tuzemsku i zahraničí. Podle mého názoru jsou ale příliš obecné a nepropojují informace o Chráněné krajinné oblasti s cestovním ruchem.

Tato oblast se nachází na území dvou krajů- Olomouckého a Moravskoslezského, a proto je zde problém vytvořit jednotnou destinaci cestovního ruchu. Velké snahy jsou v poslední době vidět hlavně ze strany Olomouckého kraje, který vydává spoustu propagačních materiálů a studií o Jeseníkách, ve kterých jsou zahrnuty informace nejen z okresů Jeseník a Šumperk, ale i Bruntál. Jsou to například image-brožura *Turistický region Jeseníky*, brožura *Top 10*, která je určena pro cestovní kanceláře a ve které je spousta informací o ubytování, památkách, kulturních akcích nebo publikace *Aktivní dovolená – Jeseníky* seznamující nás s různými druhy sportů, které lze v Jeseníkách provozovat.

Podporovat tuto oblast se snaží také regionální organizace *Sdružení cestovního ruchu Jeseníky* se sídlem v Šumperku. Toto sdružení bylo založeno 19. 3. 1999 pod původním názvem Sdružení cestovního ruchu Šumpersko - Jeseníky jako otevřené sdružení právnických osob. Jeho cílem je vytvářením územních, organizačních, kulturních, sportovních a materiálně finančních podmínek napomáhat rozvoji cestovního ruchu jako významnému hospodářskému odvětví a zdroji pracovních příležitostí a ekonomických výnosů celého regionu, který je charakteristicky zachovalým životním prostředím a zajímavou krajinou s mnoha atraktivitami. Stejně jako existencí mnoha podnikatelských aktivit, šetrných k přírodě. V roce 2004 se v souvislosti se zájmem o členství i z jiných částí Jeseníků změnil název na Sdružení cestovního ruchu Jeseníky a zvýšil se důraz na roli destinačního managementu pro turistickou destinaci Jeseníky. Tento trend byl v roce 2005 podpořen i orgány Olomouckého kraje a byla zahájena užší spolupráce při realizaci Programu rozvoje cestovního ruchu Olomouckého kraje, na jejímž základě Sdružení získalo pro rok 2006 příspěvek na činnost z krajského rozpočtu. Sdružení usiluje o dobré

jméno a rozvoj kvality služeb cestovního ruchu v oblastech Jeseníků a o zvyšování schopnosti přijímat domácí a zahraniční turisty na odpovídající mezinárodní úrovni.²²

Snahy jsou vidět také ze strany jiných organizací, ty ovšem nejsou zaměřené jen na oblast Jeseníků, ale na celou republiku. Je to jednak „Svaz podnikatelů ČR ve venkovské turistice a agroturistice“ zaměřující se právě na agroturistiku. Jedná se o dobrovolný nepolitický spolek všech, kteří se chtějí podílet na rozvoji venkovské turistiky. Svaz byl založen v roce 1997 a je členem *Svazu obchodu a cestovního ruchu* a mezinárodní organizace svazů venkovské turistiky *Eurogites*. Svou činností chce přispět k ekonomickému, kulturnímu a společenskému oživení venkova, obnově jeho tradic, údržbě krajiny i ke stabilizaci jeho osídlení.

Svaz prosazuje a hájí zájmy svých členů, venkovských podnikatelů, zajišťuje zavádění do praxe a kontrolu kvalitativních standardů ubytovacích kapacit na venkově. Pomáhá při rozvoji odborných schopností poskytovatelů služeb ve venkovském cestovním ruchu a ve spolupráci s partnery, zejména krajskými úřady, agenturou CzechTourism²³ a ECEAT CZ²⁴ pomáhá při propagaci ubytovacích zařízení svých členů.²⁵

Podle mého názoru, Jeseníky jako oblast disponující množstvím atraktivních přírodních a kulturních předpokladů, by potřebovala větší propagaci ze stran organizací věnujících se pouze tomuto zájmovému území. Pro stimulaci samotné agroturistiky však bude nutné podniknout více aktivit. Kromě již zmíněné propagace, by se měla zvýšit kvalita a kapacity služeb cestovního ruchu a také jedním z nejdůležitějších kroků, vedoucích k rozvoji agroturistiky, je zapojení vlastníků nemovitostí do venkovského turismu a s tím také související certifikace zařízení a podpora vzdělávání v této oblasti.

²² <http://www.ok-tourism.cz/jeseniky/sdruzeni/>

²³ Příspěvková organizace, jejímž cílem je propagovat naši zemi jako atraktivní turistickou destinaci na zahraničním i domácím trhu. Podporuje příjezdový a domácí cestovní ruch obecně a dále se zaměřuje na propagaci konkrétních oblastí cestovního ruchu, kterými jsou lázeňství, kongresová a incentivní turistika a golfová turistika. Hlavní aktivity jsou směřovány do českých regionů a zvyšování jejich návštěvnosti je prioritou agentury CzechTourism

²⁴ ECEAT CZ - Evropské centrum pro eko agro turistiku, je členem ECEAT-International. Jedná se o českou, nevládní organizaci sdružující odborníky specializující se na šetrný (udržitelný, odpovědný) cestovní ruch. Jejich cílem je přispět k udržitelnému rozvoji prostřednictvím odpovědného cestovního ruchu.

²⁵ <http://www.venkovskaturistika.cz/>

Ve sféře dotací je agroturistice v dnešní době věnována již větší pozornost. Lze tedy předpokládat, že se pro podnikání v cestovním ruchu rozhodne více farmářů a agroturistických farem bude přibývat a budou dosahovat stále lepšího standardu. Časem by se tak takový druh cestování mohl stát více poptávaným a pro farmáře více výdělečným.

8. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na potenciál ekoturistiky a s ní souvisejících aktivit v Chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Z hlediska přírodních a kulturních předpokladů se oblast jeví jako velmi vhodná, protože je zde nádherná, lidskou činností jen velmi slabě dotčená krajina, která přitom nabízí řadu možností pro sportovní i kulturní vyžití. Zemědělské využití je rovněž možné, ale nikoli zaměřené na výnos, tak jako v jiných úrodnějších oblastech, spíše orientované na kultivaci a údržbu krajiny a zachování určitého specifického rázu v regionu. Jde i o zajištění pracovních příležitostí pro obyvatele v oblasti, aby zůstalo zachováno sepětí lidí s krajinou a ta se nevyliďňovala. Demografická struktura ještě nějakou dobu zůstane příznivá, ale bez vyvinutí patričné aktivity mající za cíl udržet stávající obyvatele a přilákat i nové by se demografický vývoj mohl stát hrozbou. Je také třeba zapracovat na zlepšení dopravy a přístupnosti regionu, zejména východním směrem. To se týká především železniční dopravy, u níž z této strany přímé propojení zcela chybí. Zvláště v oblasti jakou je CHKO Jeseníky by bylo účelné převést část dopravní zátěže ze silniční dopravy na železniční a také z individuální dopravy na hromadnou.

Je také třeba udržovat atraktivitu oblasti pro turisty, zajistit kvalitní síť dobře značených turistických tras, cyklostezek a běžeckých stop, zlepšit služby pro lyžaře v zimní sezóně (ovšem spíše zkvalitňovat ty stávající areály, nikoli stavět nové). S tím souvisí i kvalita ubytování a stravování aj. doprovodných služeb. Jde o to, aby se turisté cítili pohodlně a své dovolené zde si užili, protože pak se budou chtít znovu vrátit. Přitom všem ale musí být zajištěno, aby cestovní ruch neničil krajinu a její potenciál, aby byl nastaven tak, že bude ve své stávající podobě dlouhodobě udržitelný.

Domnívám se, že významnou roli musí hrát obce a kraje, tedy samosprávné celky a jejich orgány (případně mikroregion). Jde jednak o finanční stránku věci (podpora osob podnikajících v agroturistice či ekoturistice, ale i ve standardním turismu, výstavba a údržba infrastruktury), jednak o propagaci daného území (turistická centra v obcích a u významných hojně navštěvovaných lokalit, reklamní kampaně, vytvoření a propagace jednotné značky, kterou si lidé s daným regionem spojí) a pak také o ochranu před nadměrnou administrativní zátěží a poskytování pomoci při řešení administrativních obtíží nebo při získávání dotací.

Podle výsledků dotazníkového šetření lze odvodit, že subjektům zabývajícím se turistickým ruchem a ekologickým zemědělstvím (případně obojím) by pomoc ze strany samosprávy určitě prospěla, zatím ji většina z nich hodnotí jako nedostatečnou. Přesto subjektů podnikajících v těchto oblastech pozvolna přibývá a z hodnocených dotazníků vyplývá, že se jim relativně dobře daří. Nikdo z respondentů nevedl, že by se rozhodl se svou činností skončit, nebo že by snad dokonce skončit musel, protože se mu nedaří. Velká část respondentů uvádí setrvalý stav a někteří dokonce plánují expanzi.

Turisty je oblast CHKO Jeseníky hojně navštěvována, jak v letní, tak i v zimní sezóně, takže jsem si jistá, že pokud pro ně budou připraveny patřičné podmínky, bude turistický ruch v regionu vzkvétat. To je také závěrečným východiskem mé práce. Jestliže se podaří plně využít potenciálu, který oblast CHKO Jeseníky nabízí, jsem přesvědčena, že se tento region stane jedním z hlavních (ne-li prvním) míst, kde se ekoturismus (agroturistika aj. formy cestovního ruchu šetrné k životnímu prostředí) uplatní a přinesou prospěch v oblasti ochrany a udržitelného rozvoje krajiny na jedné straně, a pracovní místa, obživu a životní perspektivu obyvatelům na straně druhé. Užitečné to bude i pro turisty (jak domácí tak zahraniční), kteří najdou skvělé místo, kde si užít svou dovolenou, zrekreovat se a užít si to přitom netradičním způsobem, protože ekoturistické a agroturistické aktivity se od těch klasických mohou dosti odlišovat. Věřím, že nové trendy v cestovním ruchu, které tak pevně zakotvily už v řadě evropských států, si najdou místo i v České republice, a v rámci ní se stane průkopnickým regionem právě Chráněná krajinná oblast Jeseníky.

9. Shrnutí, klíčová slova

Ve své diplomové práci se zabývám potenciálem, který se naskýtá pro ekoturistiku v Chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Vznik tohoto potenciálu souvisí s novými trendy v oblasti životního stylu, ochrany přírody a trávení volného času. Začala jsem obecnou charakteristikou cílové oblasti z hlediska teritoriálního vymezení, geomorfologického, hydrologického a pedologického vymezení. Následně se věnuji místním klimatickým podmínkám, flóře a fauně. Všechny tyto charakteristiky vymezují přírodní podmínky v oblasti a tím i přírodní předpoklady k tomu, že region bude využitelný k ekoturismu. Mezi další takové předpoklady patří: podmínky pro zemědělství (možnosti rozvoje agroturistiky), demografické, společenské a kulturně-historické předpoklady, dále dopravní předpoklady (kvalitní infrastruktura pro přístup do regionu, v cílové oblasti pak kvalitně značené pěší a cyklistické trasy nebo běžecké stopy), právní předpoklady a konečně předpoklady finanční.

Provedla jsem šetření na výběrovém vzorku 21 subjektů, které v regionu podnikají v oblasti ekologického zemědělství, a některé také v cestovním ruchu. Tyto subjekty zatím nemají při své činnosti významnější problémy, některé dokonce plánují rozšíření svých aktivit a plánují budoucí expanzi v oboru svého podnikání.

Zhodnocením všech předpokladů pro rozvoj ekoturismu v CHKO Jeseníky a také vyhodnocením dotazníků vyplněných dotazovanými subjekty jsem došla k závěru, že ve mnou sledované oblasti jsou splněny podmínky nezbytné k tomu, aby se tato oblast mohla stát atraktivním cílem ekoturistických aktivit. Jsou zde určité nedostatky, které by měly být napraveny a určité hrozby, které by do budoucna mohly tento příznivý vývoj ohrozit.

Je nutné vylepšit dopravní infrastrukturu, dostatečně příslušné projekty financovat, seznamovat s nimi veřejnost, pomáhat rozšiřovat počty subjektů, které se danému oboru (ekoturistika, agroturistika) věnují, zbavovat je nadměrné administrativní zátěže apod. Současně je třeba se snažit zabránit nepříznivému demografickému vývoji, který by měl za následek vylidňování oblasti a nedostatek lidí, kteří by potenciálně mohli v místě pracovat. Je potřeba vzdělávat, jak poskytovatele ekoturistických služeb, tak i širokou veřejnost, aby věděla, co tyto služby obnáší, a jak si lze užít dovolené způsobem, který nebude ničit přírodu.

Konečným východiskem, které uvádím v závěru své práce je tedy názor, že pokud budou všechny předpoklady potřebné pro rozvoj ekoturismu naplněny, stane se Chráněná krajinná oblast Jeseníky jedním z průkopnických regionů v oblasti zcela nových forem trávení volného času, které dokážou efektivně skloubit lidskou činnost a ochranu přírody.

Klíčová slova: CHKO Jeseníky, cestovní ruch, ekoturismus, udržitelná turistika, ekologické zemědělství

10. Summary, key words

In my thesis dealing with potential, which can get for ecotourism in the protected landscape area Jeseniky. Establishment of the potential associated with new trends in lifestyle, nature and leisure. I started the general characteristics of the target area in terms of territorial delimitation, geomorphological, hydrological and pedological definition. Subsequently, giving local climatic conditions, flora and fauna. All these characteristics define the natural conditions in the area and thus the natural assumptions that the region will be available to ecotourism. Other assumptions include: the conditions for agriculture (agrotourist potential for development), demographic, social and cultural-historical conditions, and traffic conditions (high-quality infrastructure for access to the region in the target area of the well-marked walking and cycling routes or track), legal requirements and, finally, the financial assumptions.

I conducted an investigation on the sample 21 entities that operate in the region in the field of organic farming, and some also in tourism. These bodies do not yet have in their activities more important problems, some even planning to expand its activities and planned future expansion in your business. Appreciation of all the prerequisites for the development of the ecotourism in Jeseniky PLA and evaluation of questionnaires filled interviewee bodies, I came to the conclusion that in my profile, the conditions necessary to this area could provide an attractive target ecotourist activities. There are some shortcomings which should be rectified and a threat to the future could threaten this positive development.

It is necessary to improve transport infrastructure, sufficient to finance the projects, familiar with the public, to help expand the number of subjects that the field of (ecotourism, agro-tourism) pay, relieve the administrative burden is excessive, etc. At the same time, it is necessary to try to prevent adverse demographic trends, which should result in the depopulation of the area and the lack of people who could potentially work at the site. There is a need to learn how ecotourist service providers, as well as the general public to know what this service entails, and how you can take leave in such a way that does not destroy nature.

The ultimate starting point, which is given in the conclusion of its work is the view that if all the elements needed for the development ecotourism filled, become protected

landscape area Jeseniky one of the pioneering regions in entirely new forms of leisure, which can effectively combine human activities and nature protection.

Key words: Jeseníky PLA, tourism, ecotourism, sustainable tourism, organic farming

11. Použitá literatura

- Balák, I.** (2006): Národní parky a chráněné krajinné oblasti. Olympia, Praha, 239 s.
- Banaš, M., Lekeš, V., Treml, V.** (2001): Stanovení alpinské (horní) hranice lesa v Hrubém Jeseníku a Králickém Sněžníku. Taxonia a. s., Olomouc, 76 s.
- Beneš L., Kalman M., Osvaldová M, Salov T.** (2008): Formy spolupráce veřejného a soukromého sektoru při vytváření podmínek pro rozvoj cestovního ruchu v marginálních oblastech [online]. Dostupné z < <http://www.vzdelavanivcr.cz> >
- Bioinstitut (2008): Ročenka ekologického zemědělství 2008** [online]. Dostupné z <<http://www.bioinstitut.cz>> (cit. 25. 11. 2008)
- Bureš, L., Burešová, Z., Novák, V.** (1989): Vzácné a ohrožené rostliny Jeseníků, 1. díl. - ČSOP Bruntál, 239 pp., 237 s.
- Český ekologický ústav** (2002): Návrh strategie udržitelného rozvoje České republiky [online]. Dostupné z <<http://www.sustainable.cz>> (cit. 5. 2. 2009)
- Doležal, T., Hošek, R., Nováková, E.** (2000): Zásady TUR v cestovním ruchu. In: Moldan, B., Hák, T., Kolářová, H., eds. (2002): K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek – svazek III. ČŽP UK, Praha.
- Eagles, P. F. J., McCool, S. F., Haynes, C. D. A.** (2002): Sustainable Tourism in Protected Areas: guidelines for planning and management. IUCN, Gland and Cambridge, 183 s.
- Fajkusová, M.** (2005): Analýza agroturistiky v Olomouckém kraji [online]. Dostupné z <<http://www.mas-mostenka.cz>> (cit. 5. 1. 2009)
- Fennel, D.** (1996): Ecotourism [online]. Dostupné z < [http:// books.google.cz](http://books.google.cz)>
- Filová, A.** (2002): Trvalo udržatelný rozvoj vo vzťahu k rozvoju cestovního ruchu. In: Acta facultatis rerum naturalium Universitatis Comenianae, Geographica 42, s. 81 – 88

Growka, K., Malý, L. (2008): Jeseníky mezi vzpomínkou a přítomností. Knihy 555, Liberec, 125 s.

Hall, L., Lew, A. A. eds. (1998): Sustainable Tourism: a geographical perspective. Prentice Hall, New York, 248 s.

Hlaváček, J. (2002): Světový summit o udržitelném rozvoji [online]. Dostupné z <<http://www.env.cz>> (cit. 12. 1. 2009)

Holeček, M., Mariot, P., Strída, M. (2005): Zeměpis cestovního ruchu: učebnice pro hotelové a jiné střední školy: příručka pro průvodce cestovního ruchu. Nakladatelství České geografické společnosti, Praha, 131 s.

Hošek, E. (1973): Vývoj dosavadního hospodaření v nejvyšších polohách Jeseníků a jeho vliv na horní hranici lesa. Ostrava, Campanula, 4: 69-81.

Hošek, E. (1972): Vlivy minulosti na přírodu a historické zajímavosti v chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Ostrava, Campanula, 3: 103-118.

Jeník, J. (1971): Příčiny druhového bohatství Velké kotliny v Hrubém Jeseníku. Campanula, č. 2, s. 25-30, Ostrava.

Jeník, J. (1961) : Alpínská vegetace Krkonoš, Kralického Sněžníku a Hrubého Jeseníku: Teorie anemoorografických systémů. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha. 412 s.

Jetmar, M. (2007): Cestovní ruch v příhraničních oblastech. Vysoká škola hotelová, Praha, 122 s.

Kartografie Praha (2008): Jeseníky: turistická mapa 1:100 000, Kartografie Praha

Klapka, P., Klapková, E., Martinát, S. (2005): Ekologické zemědělství v Krkonoších: vlivy na krajinu a regionální rozvoj. Opera Corcontica 42, s. 127-137.

Kočí, K. (1994): CHKO Jeseníky-krása v ohrožení. Příloha časopisu Veronica (4), s. 5 - 8.

Kolektiv (2007): Ekologické zemědělství: vysokoškolská učebnice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zemědělská fakulta, České Budějovice, 219 s.

Komberec, S. (1993): Ekologické zemědělství pro chráněná území. Institut výchovy a vzdělávání ministerstva zemědělství ČR, Praha, 50 s.

Konvalina, P. a kol. (2007): Právní normy a dotace v ekologickém zemědělství: odborná monografie. Zemědělská fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 38 s.

Kouřilová, J. (2007): Multifunkční ekologické a konvenční zemědělství se zřetelem na podhorské a horské oblasti. Jihočeská univerzita, Zemědělská fakulta, České Budějovice.

Kreisel, B. (2006): Perspektiva cestovního ruchu v Jeseníkách [online]. Dostupné z <<http://vnitrostatnioffset.cz>> (cit. 28. 1. 2009)

Kremsa, V. (2004): Environmental education for sustainable management of tourism destinations, str.83-86 in: Kolektiv autorů, 2004: Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství, recenzovaný sborník+CD ROM, Sborník referátů z 9. mezinárodní vědecké konference 19. a 20. května, Tábor, vydala Jihočeské univerzita v Českých Budějovicích, 204 s.

Lenhart, O. (1964): Jeseníky. Ostrava, 188 s.

Marek Jetmar, M. (2007): Cestovní ruch v příhraničních oblastech. Vysoká škola hotelová, Praze, 122 s.

Mariot, P. (1983): Geografia cestovného ruchu. Veda, Bratislava, 252 s.

Mikula, P. (1995): Agroturistika v nápadech. Institut výchovy a vzdělávání Ministerstva zemědělství ČR, 40 s.

Moudrý, J. a kol. (2007): Základní principy ekologického zemědělství: odborná monografie. Zemědělská fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice, 39 s.

Mourek, D. (2000): Prognóza rozvoje cestovního ruchu v ČR. In: Moldan, B., Hák, T., Kolářová, H., eds. (2002): K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek – svazek III. CŽP UK, Praha.

Němčanský, M. (1996): Agroturistika. Obchodně podnikatelská fakulta, Karviná, 158 s.

Pásková, M. (2001): „Udržitelný rozvoj“ cestovního ruchu. Geografie – Sborník ČGS 106:3, s. 178 – 195.

Pásková, M., Zelenka, J. (2002): Výkladový slovník cestovního ruchu. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha, 448 s.

Pourová, M. (2000): Agroturistika, možnosti rozvoje a perspektiva v České republice. KUFR, Praha, 113 s.

Pourová, M., Stříbrná, M. (2003): Venkovská turistika. Zlepšení marketingových a odborných znalostí provozovatelů agroturistických farem. AgAkcent, Klatovy.

Rubín, J. a kol. (2003): Národní parky a chráněné krajinné oblasti. Olympia, Praha, 204 s.

Sdružení Země děda Praděda (2004): Náš cíl: Praděd v Jeseníku. Praděd, časopis o přírodě a lidech Jeseníků (8), s. 4.

Smahel, R. (1979): Jeseníky. Martin.

Stříbrná, M. (2005): Venkovská turistika a agroturistika. Profí press, s.r.o., Praha.

Šarapatka, B., Čížková, S., Suchánek, B. (2001): Ekologické zemědělství v mikroregionu Jeseníky. Univerzita Palackého, Olomouc, 83 s.

Škodová-Parmová, D. (2007): Agroturistika, Ekonomická fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice, 92 s.

Williams, S. (1998): Tourism Geography. Routledge, London, 212 s.

Wood, M. E. (2002): Ecotourism: principles, practices, and policies for sustainability. UNEP, Paris, 62 s.

Zákony:

Nařízení vlády 140/2000 Sb., kterým se stanoví seznam oborů živností volných

Nařízení vlády 469/2000 Sb., kterým se stanoví obsahové náplně jednotlivých živností

Nařízení vlády 242/2004 Sb., o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství spočívajících v ochraně složek životního prostředí (o provádění agroenvironmentálních opatření)

Nařízení vlády 79/2007 Sb., o podmínkách provádění agroenvironmentálních opatření

Vyhláška MŽP 395/1992, kterou se provádějí některá ustanovení zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů

Zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon 17/1992 Sb., o životním prostředí

Zákon 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Informační servery:

Agrární WWW portál [online]. Dostupné z < <http://www.agris.cz> > (cit. 8. 12. 2008)

Evropské centrum pro eko agroturistiku [online]. Dostupné z < <http://www.eceat.cz> > (cit. 22. 11. 2008)

Česká republika - Zámky, hrady a jiné zajímavosti [online]. Dostupné z <<http://www.zamky-hrady.cz>> (cit. 22. 1. 2009)

Internetový portál pro trvale udržitelný rozvoj [online]. Dostupné z < <http://www.sustainable.cz> > (cit. 20. 1. 2009)

Jeseníky-turistický průvodce [online]. Dostupné z <<http://www.ejeseniky.com>> (cit. 20. 2. 2009)

Jeseníky INFO-turistický informační portál [online]. Dostupné z < <http://www.jeseniky.net> > (cit. 10. 2. 2009)

Kontrola ekologického zemědělství [online]. Dostupné z <<http://www.kez.cz>> (cit. 20. 7. 2008)

- Lázeňské pobyty** [online]. Dostupné z <<http://www.lazenskepobyty.cz>> (cit. 3. 2. 2009)
- Ministerstvo průmyslu a obchodu** [online]. Dostupné z <<http://www.mpo.cz>> (cit. 20. 2. 2009)
- Ministerstvo vnitra ČR** [online]. Dostupné z <<http://www.mvcr.cz>> (cit. 15. 1. 2009)
- Ministerstvo zemědělství** [online]. Dostupné z <<http://www.mze.cz>> (cit. 28. 11. 2008)
- Ministerstvo životního prostředí: Mapové aplikace** [online]. Dostupné z <<http://geoportal.cenia.cz>> (cit. 10. 1. 2009)
- Oficiální stránky Moravskoslezského kraje** [online]. Dostupné z <<http://www.kr-moravskoslezsky.cz>> (cit. 8. 1. 2009)
- Oficiální stránky Olomouckého kraje** [online]. Dostupné z <<http://www.kr-olomoucky.cz>> (cit. 17. 10. 2008)
- Správa CKO Jeseníky** [online]. Dostupné z <<http://www.jeseniky.ochranaprirody.cz>> (cit. 20. 11. 2008)
- Rýmařovsko-turistický portál** [online]. Dostupné z <<http://www.rymarovsko.cz>> (cit. 21. 11. 2008)
- Vnitrostátní offset** [online]. Dostupné z <<http://vnitrostatnioffset.cz>> (cit. 28. 1. 2009)
- Vzdělávání v cestovním ruchu** [online]. Dostupné z <<http://www.vzdelavanivcr.cz>> (cit. 11. 2. 2008)
- World Summit On Sustainable Development** [online]. Dostupné z <<http://www.un.org>>
- World tourism organization** [online]. Dostupné z <<http://www.unwto.org/index.php>>

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha 1: Seznam ekofarek v CHKO Jeseníky

Příloha 2: Seznam ekofarek uvedených v Příloze 3 (ekofarek zahrnutých do dotazníkového šetření)

Příloha 3: Mapa ekofarek v CHKO Jeseníky a okolí - volná

Příloha 4: Dotazník pro ekozemědělce-CHKO Jeseníky

Příloha 5: Přehledová mapa zájmového území

Příloha 1: Seznam ekofarem v CHKO Jeseníky:

Agro Česká Ves

Agroturistika Malá Morávka

Biofarma Bobrovník-Lipová Lázně

Dian Petr-Horní Lipová

Ekofarma Babočka-Světlá Hora

Ekofarma Bovine-Heřmanovice

Ekofarma Domašov

Ekofarma Rudohoří-Domašov

Ekofarma Sobotín

Farma Bobrovník

Farma Dolina-Ostružná

Plášek Petr-Petrov nad Desnou

Pospíšil Pavel-Česká Ves

Pradědský lesní závod-Vrbno pod Pradědem

Ranch M-Vernířovice

Skřivánková Vlasta-Branná

Stančíková Jana-Sobotín

Strnad Petr-Loučná nad Desnou

Smolka Štefan-Nové Losiny

Svoboda Zdenek-Nové Losiny

Ščouglik Ondřej-Zemědělská farma Maršíkov

Ústav pro strukturální politiku v zemědělství, a.s.-Ekofarma Sobotín

Příloha 2: Seznam ekofarem uvedených v Příloze 3 (ekofarem

zahrnutých do dotazníkového šetření)

- 1 Ranch M-Vernířovice
- 2 Strnad Petr-Loučná n.Desnou
- 3 Ekofarma Bovine-Heřmanovice
- 4 Agroturistika Malá Morávka-Malá Morávka,okr.Bruntál
- 5 Ekoframa Babočka-Světlá Hora
- 6 Skřivánková Vlasta-Branná
- 7 Ekofarma Sobotín-Sobotín
- 8 Plášek Petr-Petrov n.Desnou
- 9 Ekofarma Rudohoří-Domašov
- 10 Ekofarma Domašov-domašov
- 11 Stančíková Jana-Sobotín
- 12 Farma Dolina-Ostružná
- 13 Dian Petr-Horní Lipová
- 14 Pospíšil Pavel-Česká Ves
- 15 Farma Květná-Staré Město p. Sn
- 16 Marwin-Hynčice n. Moravou
- 17 Chromek Jan-Pusté Žibřidovice
- 18 Pastva Josef-Žárová
- 19 Ekoframa Pusté Žibřidovice-Velké Losiny
- 20 Zavadil V.-Pusté Žibřidovice
- 21 Smolka Štefan-Nové Losiny
- 22 Svoboda Zdenek- Nové Losiny
- 23 Ústav pro strukturální politiku v zemědělství,a.s.-Ekofarma Sobotín
- 24 Zemědělská farma Maršíkov-Velké Losiny
- 25 Agro Česká Ves-Česká Ves
- 26 Pradědský lesnízávod-Vrbno p. Pradědem

Příloha 4: Dotazník pro ekozemědělce – CHKO Jeseníky

Úvodní informace:

1. Ve kterém roce jste zahájil(a) samostatné podnikání (hospodaření)?

Kdo na vašich pozemcích hospodařil před vámi (před rokem 1989)?

2. Vaší hlavní výdělečnou činností je:

- a. Podnikání v zemědělství
- b. Podnikání v cestovním ruchu
- c. Jiná činnosti (jaká):

3. Vaší vedlejší výdělečnou činností je:

- a. podnikání v zemědělství
- b. podnikání v cestovním ruchu
- c. jiná činnost (jaká):

Podnikání v cestovním ruchu

1. Pokud v současné době **nepodnikáte** v oblasti cestovního ruchu, uvažujete o podnikání v této oblasti do budoucnosti? ano) ne)

3. Pokud v současné době **podnikáte** v oblasti cestovního ruchu, jaké služby poskytlujete?

- a. ubytování
- b. restaurační či občerstvovací služby
- c. sportovní vyžití (půjčovny, jízdárny apod.)
- d. kombinaci předešlých

4. Služby v cestovním ruchu provozujete:

- a. celoročně
- b. sezónně

Ubytování

5. Jaké jsou Vaše ubytovací kapacity:

- a. počet pokojů

- b. počet lůžek
- c. pokoje/lůžka

6. Přibližná cena za lůžko (bez/se snídaní) v Kč:

7. Obsazenost lůžek podle sezón (přibližně v %): jaro: léto: podzim: zima:

8. Charakteristiky hostů:

- a. Počet domácích hostů (%)
- b. počet zahraničních hostů (%)

- c. průměrná délka pobytu domácích hostů (dny)
- d. průměrná délka pobytu zahraničních hostů (dny)

- e. Domácí hosté podle sezónnosti (v %)
 - letní sezóna (červen, červenec, srpen, září)
 - zimní sezóna (prosinec, leden, únor, březen)

- f. Zahraniční hosté podle sezónnosti (v %)
 - letní sezóna (červen, červenec, srpen, září)
 - zimní sezóna (prosinec, leden, únor, březen)

- g. země původu zahraničních hostů

9. Kolik procent hostů tvoří stálá klientela:

10. Sháníte si sami hosty? ano ne

11. Pokud **ano** jak?

- a. inzeráty
- b. přes cestovní kanceláře (které)
- c. přes TIC (který)
- d. platím si reklamu (kde)

12. Jaké činnosti se převážně věnují Vaši hosté?

- a. Rekreace, odpočinek

- b. Pěší turistika
- c. Cykloturistika
- d. Zimní turistika
- e. Jiné.....

Restaurace/občerstvení

- 13. Počet míst
- 14. Prodáváte pouze vaše vlastní produkty?

Podnikání v zemědělství

- 5. Kolik osob pracuje na Vašem hospodářství?

z toho členů rodiny:

zaměstnanců:

- 6. Výměra obhospodařované půdy (ha):

vlastní

najímaná

Zemědělská půda

Orná půda

TTP

Jiná (jaká?)

- 7. Jak se v posledních letech měnila výměra vámi obhospodařované půdy? Na jaké výměře jste začínal hospodařit?

- 8. Výrobní zaměření zemědělské činnosti : (podíl jednotlivých výrob na Vaší celkové zemědělské výrobě z hlediska objemu výroby - hrubé zemědělské produkce)

a. Rostlinná výroba - hlavní plodiny:

plodina/odrůda	výměra v ha	sklizeň v t	výnos v t/ha
----------------	-------------	-------------	--------------

Trvalé travní porosty (TTP) v ha:

Měnil jste v posledních letech strukturu rostlinné výroby (jak)?

b. I. Živočišná výroba

Stavy hospodářských zvířat:

Skot celkem:	ks
z toho dojnice:	ks
Prasata celkem:	ks
z toho prasnice:	ks
Drůbež (jaká):	ks
Jiné chovy (jaké):	ks

Měnil jste v posledních letech strukturu živočišné výroby (jak)?

a. II. Produkce živočišné výroby

2003

Mléko (roční produkce)

Maso

Ostatní

Jak se vyvíjela v posledních letech produkce vaší živočišné výroby?

9. Hlavní odběratelé: (pravidelně, občas, náhodně)

a. Rostlinná výroba (kdo, komodita):

b. Živočišná výroba (kdo, komodita):

10. Máte nevyužité kapacity či objekty? ano) - (jaké)

ne)

- co s nimi hodláte udělat

(př. prodat, pronajmout, budou sloužit k rozvoji mé podnikatelské činnosti, atd.)

11. Do jaké míry je Vaše hospodaření samozásobitelské? (% samozásobení)

Závěrečné informace

1. Spolupracujete s ekozemědělci z okolí (uvažujete o spolupráci?)

2. Znáte ekozemědělce z okolí (i neregistrované)

3. Jste v nějakém sdružení podnikatelů v cestovním ruchu? ne) ano)

4. pomáhá Vám v podnikání nějak obec, co byste očekával, resp. potřeboval od veřejné správy?

5. Jaké dotační tituly využíváte?

a. v oblasti zemědělství

b. v oblasti cestovního ruchu

6. Do čeho byste investoval v případě dostatku finančních prostředků?

7. Významným prvkem v získání hosta je kvalita služeb. Jednou z možností je jejich certifikace. Byl byste ochoten zapojit se do takové certifikace? ne) ano)

8. Vaše reálné záměry do budoucna:

I. v oblasti zemědělství

a. útlum činnosti

b. setrvalý stav

c. mírný rozvoj

II. v oblasti cestovního ruchu

a. útlum činnosti

b. setrvalý stav

c. mírný rozvoj

d. dynamický rozvoj

d. dynamický rozvoj

Identifikace respondenta:

1. Místo podnikání (obec):

2. Název firmy:

3. Majitel (nájemce, správce):

4. Forma vlastnictví:

5 Věk:

6. Vzdělání: ZŠ SŠ VŠ

Příloha 4: Přehledová mapa zájmového území

(zdroj: www.jeseniky.ochranaprirody.cz)

